

Redaktie : Streekarchief Zuid-Oost Brabant, Rayondepot Oirschot
Postbus 144, 5688 ZJ Oirschot
tel. 04997 - 5245

CAMPINIA

12e jaargang, nr. 47

oktober 1982

De Prijs van een abonnement bedraagt f 16,-- per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op postgirorekening 63.51.15 van het Streekarchief Zuid-Oost Brabant te Eindhoven, onder vermelding van "Campinia".

De prijs van losse nummers bedraagt f 4,-- per stuk. Ook nummers van voorgaande jaargangen zijn nog in beperkte aantallen bij de redaktie te verkrijgen.

Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld vóór 1 december van het lopende jaar, wordt het abonnement automatisch met één jaar verlengd.

Copyright : Streekarchief Zuid-Oost Brabant.

Type- en drukwerk : Maras Drukkerij, Middelbeers.

Toestemming tot overname van artikelen of gedeelten daaruit dient schriftelijk aangevraagd te worden bij de redaktie

ATTENTIE

Geachte lezer, lezeres,

Het verheugt de redaktie van Campinia ten zeerste de uitgave van de index op de jaargangen 6 t/m 10 te kunnen aankondigen. Deze index, voorafgegaan door een repertorium op de in april 1976 tot en met januari 1981 verschenen artikelen, zal eind november/begin december kunnen verschijnen.

De uitgave is echter alleen mogelijk indien er voldoende belangstelling voor deze index bestaat. Achterin deze aflevering van Campinia treft U nadere informatie aan, als ook een inschrijvingsformulier.

De redaktie.

I NHOUD

		blz.
	Oirschotse zoen-accorden door J. Lijten, m.m.v. L. van der Mierden	159
II.	De clute werd een drama door J. Lijten	181
III.	De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-veldhoven-Blaarthem	191
IV.	Gedichten door Toke van de Ven-Lommers	199
V.	Stamlijst Van Beers te Oirschot door N. van Cuijck	201
VI.	Huizen en hun bewoners te Oirschot van de 17e tot de 20e eeuw	205

I. OIRSCHOISE ZOEN-ACCOORDEN

A. ZOENEN WEGENS DOODSLAG nrs. 13 - 20.

door J. Lijten m.m.v. .v.d. Mierden voor de trans-
scripties.

De zoen-accorden, die wij deze keer aan u voorleggen, zijn nogal geva-
rieerd. Toch geven wij u slechts van één de volledige tekst en wel, omdat
de heer van Oirschot zelf er nauw bij betrokken is.

Vele indertijd belangrijke personen uit Oirschot komen gaandeweg wat meer
uit de verf. Van verscheidene zal het de moeite lonen, later nog eens hun
volledige doopceel te lichten. Ook voor ons zijn vele zaken en personen
nieuw. U krijgt zodoende de gegevens broksgewijze voorgeschoteld in de
hoop, dat het toch niet te verwarrend is. Het voordeel is, dat u de ge-
leidelijke en moeizame gang van een historisch onderzoek meebeleeft. Het
telkens moeten afchecken, herinterpreteren en corrigeren van eerder uit-
gesproken meningen zal hopelijk voor de historisch geïnteresseerde lezer
toch ook zijn eigen charme hebben.

Nr. 13

1494 april 5.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP GIELIS GIELISSOEN VAN DER VLOEI.

R.A.N.B., R.A. nr. 126, Oirschots schepenprotocol van 1494, fol. XXXVIII.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Gielis Gielissoen van der vloet.
Daders : Gorys (ook: Joris) Arts van der Donck
Dirck Arts van der Donck
Lemmen Lawreys Gerits Vreysensoen
Severyn Mercelis Henricx Jacopsoen
Herman Henrick Hermanssoen

Zoенcommissie

namens het slachtoffer : Henrick van Esch, priester
Danel van der Ameyden

namens de daders : Jan die Cruyter
Wouter Luppen

Uitspraak.

A. Verzoening : uitgesproken aan het begin.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding
  - a. zoengeld : 105 gulden in 3 termijnen
2. geestelijke genoegdoening
  - a. 400 zielmissen
3 dertigsten
  - c. bedevaarten : Rome
Trier
Keulen
elke bedevaart af te leggen door een van de daders
  - d. een kaars te Steensel
3. schulderkenning
  - a. vergiffenis vragen wordt niet vermeld
  - b. verbanning voor eeuwig uit Steensel, Oirschot en de Beerzen; de eerste tien jaar mogen ze ook niet door Steensel of de Beerzen komen en vier jaar niet door Oirschot. Wijken in herbergen als gewoon.

AFWIKKELING.

Borgstelling door diverse personen voor gedeelten van het zoengeld is genoteerd bij de akte. Ook de betaling van diverse gedeelten van de eerste termijn op 2 augustus is bij de akte genoteerd.

COMMENTAAR.

Bij het sluiten van het zoen-accoord was Herman Henrick Hermanssoen niet aanwezig en ook niet vertegenwoordigd. Hij kreeg veertien dagen de tijd, om zich bij deze zoen aan te sluiten ten overstaan van schepenen van Oirschot, wat hij dan ook deed. De eerste twee daders waren persoonlijk aanwezig geweest bij het sluiten van het accoord; de twee volgende waren daar vertegenwoordigd door hun vader. Ook deze twee legden later voor schepenen de verklaring af, dat zij zich aan de voorwaarden zouden houden.¹⁾ Het slachtoffer was van de reeds besproken familie van der Vloet.²⁾ Een van diens ooms, die mede de familie vertegenwoordigde, Jordan van der Vloet, was schepen geweest in 1480.³⁾ De daders waren vermoedelijk van buiten Oirschot en wel allen of de meesten uit Steensel: daar moest een kaars geofferd worden. De verbanning uit de Beerzen kan samenhangen met het feit, dat daar een van de naaste familieleden van het slachtoffer woonde, of dat een der daders daar vandaan kwam, of ook dat de moord daar gebeurd was. Dat zij op doorreis slechts vier jaar buiten Oirschot moesten blijven en tien jaar buiten de andere plaatsen, kan zijn, omdat Oirschot vanwege zijn centrumfunctie moeilijk te vermijden was voor zelfstandige boeren en ambachtslui.

De eisen omtrent bedevaarten zijn nogal soepel. Misschien waren sommige daders nogal jong, om ver op bedevaart gestuurd te worden. Op de arbiters Henrick van Esch en Daniel van der Ameyden hopen we later terug te komen. Jan die Gruyter was waarschijnlijk van de bekende Oirschotse familie, maar is nog niet thuisgebracht. Wouter Luppen is onbekend.

NOTEN.

- 1) R.A.N.B., R.A. nr. 126, Oirschots schepenprotocol van 1494, fol. XVI. De verklaring van Herman Henrick Hermanssoen is van 11 april. Severyn Mercelis Henricx Jacopssoen sloot zich aan bij Hermans verklaring op 13 april en Lambrecht Laureyssen Gerits Vreysensoen op 19 april.
- 2) Campinia jrg. 12, nr. 45, blz. 79.
- 3) Zie begin van het schepenprotocol van dat jaar.

nr. 14

1496 april 10.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP JAN PETERS HANSCOMEKERS VAN LENNENSHOVH .

R.A.N.B., R.A. nr. 126, Oirschots schepenprotocol van 1496, fol. 12^v.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Jan Peters Hanscomekers van Lennenshovel.
 Dader : Peter Thomaessoen van der Meyden jr.
 Zoen-commissie
 namens het slachtoffer : Henrick van Esch, priester
 Loywigh van Hersele
 Dirck Dirckssoen den Hoppenbrouwer
 namens de dader : Corstiaen van der Heyden, pastoor
 Dirck Gosen Neven soen
 Jacop Henrickssoen van Stryp

Uitspraak.

A. Verzoening : is niet met evenveel woorden uitgesproken.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding
  - a. zoengeld : 46 gulden in 3 termijnen voor de bastaardkinderen van de dode.

- 2. geestelijke genoegdoening
  - a. 500 zielmissen
1 dertigste
  - c. bedevaarten : Rome
                  wilsenaken
                  keulen
  - d. 2 kaarsen in de kerk te Oirschot
  - f. houten kruis te plaatsen
- 3. schuldherkenning
  - a. vergiffenis vragen in de kerk
  - b. wijken : verbanning uit Oirschot voor 3 jaar
                  uit Straten en Best voor 6 jaar
                  uit Straten zolang de vader en moeder van
                                  het slachtoffer leven
                  wijken in herbergen.

alle bedevaarten
min of meer voorwaardelijk

AFWIKKELING.

Hierover is niets gevonden.

COMMENTAAR.

Zowel de dader als slachtoffer zijn Oirschotse ingezetenen. Beide families zijn meer bekend, de familie van der Meyden zelfs zeer bekend, maar de relaties van deze personen tot de elders genoemde familieleden zijn niet duidelijk.

Behalve Henrick van Esch zijn de arbiters tot nu toe als zodanig niet voorgekomen. Loywigh van Hersel was meermalen schepen geweest.⁴⁾ Ook Dirck Dirckssoen die Hoppenbrouwer was schepen geweest.⁵⁾ Dirck Gosen Neven soen⁶⁾ en Jacop Henrickssoen van Stryp⁷⁾ waren zittende schepenen van dat jaar. Zij spelen een grote rol bij de clute, die een drama werd. Dat de verzoening niet uitdrukkelijk wordt uitgesproken en dat de bedevaarten min of meer voorwaardelijk zijn, doet vermoeden, dat de familie van het slachtoffer niet rancuneus was. Zou het slachtoffer grote schuld gehad hebben aan de vechtpartij? Toch wordt de verbanning en het wijken minutieus geregeld.

NOTEN.

4) In 1467, 1472, 1478, 1482, 1485, 1488, 1492 en president-schepen in 1495. Zie het begin der schepenprotocollen der betreffende jaren.

5) in 1484 en 1489.

6) In 1475, 1481 en president-schepen in 1478 en 1496.

7) In 1487, 1490, 1493 en 1496. Zie schepenprotocollen.

nr. 15

1503 maart 24.

ZOEN-AC[OORD VOOR MOORD OP WILHEM PETER ROEFSSOEN.

R.A.N.B., R.A. nr. 126, Oirschots schepenprotocol van 1503, fol. 44.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Wilhem Peter Roefssoen
 Daders : Henrick Goeyaertssoen van Ghinhoven, alias den Lubber en
           zijn zoon,
           Andries Henrick Goeyaertssoen van Ghinhoven

Zoencommissie
 namens het slachtoffer : Henrick van Esch, priester
                                   Peter Gielis Snellensoen
                                   Ghysbert Gielis Cremers soen
 namens de daders : Korstiaen van der Heyden, pastoor
                                   Dirck Goessen Neven soen
                                   Thomaes Gielis Janssoen

Uitspraak.

A. Verzoening uitgesproken aan het eind.

B. Voorwaarden

- 1. materiële vergoeding
  - a. zoengeld : 25 gulden in 3 termijnen
- 2. geestelijke genoegdoening
  - a. 350 zielmissen
3 dertigsten
  - c. bedevaarten : Henrick : Trier
                  Andries : Rome
                                  wilsenaken
  - d. 1 kaars in de kerk
- 3. schuldherkenning
  - a. vergiffenis vragen in de kerk door Andries als hoofdschuldige
  - b. wijken : verbanning : Henrick : 3 jaar uit alle herbergen van
                                  Spoordonk en van de kerkweg
                                  Andries : 7 jaar uit Oirschot
                                  daarna uit alle herbergen,
                                  waar broers of zusters van het
                                  slachtoffer wonen.
                                  wijken in herbergen als gewoon.

AFWIKKELING.

Bij de akte is aangetekend, dat op 29 maart Peter Peter Roefs, een broer

van het slachtoffer, zich met de zoen accoord verklaard heeft. De borgstelling voor het zoengeld per 19 april is daar tevens genoteerd. Een kwitantie voor algehele afwikkeling is afgegeven op 17 september 1508.⁸⁾ Daarbij wordt tevens aan Andries verlof gegeven, om bij zijn vader te wonen of ergens anders in afwijking van het zoen-accoord.

COMMENTAAR.

Over de families van slachtoffer en daders is nauwelijks iets bekend. Het is echter wel duidelijk, dat zij Oirschotse ingezetenen zijn. Dat Andries als hoofddader te beschouwen is, blijkt niet alleen uit de opgelegde straffen, maar is tevens bij de bepaling omtrent de voetval uitdrukkelijk uitgesproken.

De twee priester-arbiters en Dirck Goessen Neven soen zijn ons reeds uit de vorige zoen bekend. Peter Gielis Snellen (of Snellaerts) was president-schepen in 1502 en daarvoor herhaaldelijk schepen.⁹⁾ Ghysbrecht Gielis Cremers soen was schepen in 1501 en zou nog herhaaldelijk als zodanig terugkeren.¹⁰⁾ Thomaes Gielis Janssoen is vermoedelijk degene, die als schepen voorkomt vanaf 1500 onder de naam Thomaes Gielissoen.¹¹⁾ Hij zou dan ten tijde van het sluiten van dit accoord zittend schepen zijn geweest. Wij zouden misschien verwachten, dat hij dan als getuige over de akte zou staan, wat niet zo is. Maar bij zoen nr. 14 waren met zekerheid twee zittende schepenen arbiter en toch worden zij niet genoemd als getuigen over de akte.

De verbanning is, zoals in Oirschot gebruikelijk, minutieus geregeld. Van dit interne Oirschotse zoen-accoord is nu wel eens een kwitantie van algehele afdoening gevonden, maar dit heeft zijn speciale reden. In afwijking van hetgeen afgesproken was in het accoord werd aan Andries namelijk toegestaan, weer bij zijn vader te wonen. Deze mildheid mag toch wel als teken beschouwd worden, dat de methode van het zoen-accoord inderdaad tot echte verzoening kon leiden.

NOTEN.

- 8) Schepenprotocol van 1508, inliggend bij fol. 51.
- 9) Schepen in 1482, 1486, 1489, 1493, 1496, 1499; zie protocol van die jaren.
- 10) Hij was later nog schepen in 1504, 1507, 1510, 1513; zie beginfolio's van de protocollen der betreffende jaren.
- 11) Thomaes Gielissoen was later nog schepen in 1503, 1506, 1509, 1512; zie beginfolio's van de protocollen der betreffende jaren.

nr. 16

1504 juli 26.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP RUIGER WILLEMSZOOM VAN DEN VELDE.

R.A.N.B., R.A. nr. 127, Oirschots schepenprotocol van 1504, fol. LIV e.v.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Rutger Willemssoen van den Velde.
Dader : Peter peter Roefssoen van den Toirken
Zoencommissie
namens het slachtoffer : Ariaen Vos

Goyaert Henrick Aleyten alias van Tuiden
Jan Henrick van der vloeten

namens de dader : Henrick van Esch, priester
Jan van Vlierden
Jacop Henrickssoen van Stryp

Uitspraak.

A. Verzoening : niet uitgesproken door de commissie, maar op voorhand en achteraf aanvaard door de partijen met de bepaling, dat de zoen niet geldt voor de nog minderjarige zoon van het slachtoffer, die hem bij zijn meerderjarigheid kan aanvaarden door het voor hem belegde zoengeld aan te nemen.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

a. zoengeld : 36 gulden in 3 termijnen

2. geestelijke genoegdoening

a. 350 zielmissen

2 dertigsten

c. bedevaarten : Rome (later omgezet, zie commentaar)

wilsenaken

Trier

d. 2 kaarsen in de kerk te Oirschot

3. schulderkenning

a. vergiffenis vragen in de kerk

b. wijken : verbanning uit Oirschot voor eeuwig

wijken in herbergen en op straat als gewoon.

AFWIKKELING.

Een afzonderlijke borgstelling voor het zoengeld en de overige verplichtingen is niet genoteerd. In het zoen-accoord is opgenomen, dat de betaling van de eerste termijn, die bij het sluiten van het accoord plaats

vindt, geldt als borgstelling. Daar niet alleen de dader maar ook zijn broer en verdere familie bij het sluiten van het accoord aanwezig was, zal verdere borgstelling overbodig geoordeeld zijn.

Bijna een jaar na de sluiting van het accoord, toen de eerste bedevaart moest worden volbracht, is deze gecommuteerd door een aparte commissie van arbiters:

namens het slachtoffer : Dirck Corstiaens van den velde
 Jan Henrickssoen van den vloeten
 namens de dader : Jacop Henrickssoen van Stryp
 Wouter Jan Oemen ¹²⁾

Hierbij is ook aangetekend de betaling der afkoopsom door Jaspar van Esch aan handen van Henrick Beelaerts.

COMMENTAAR.

Dit accoord heeft enkele eigenaardige karakertrekken.

Allereerst gaat aan de bepalingen van de zoen-commissie een contract vooraf tussen de partijen. Dit was ook het geval bij zoen nr. 6 ¹³⁾ en nr. 12 ¹⁴⁾. Daar was echter duidelijk de reden, dat men moeilijkheden wilde voorkomen. Dit lijkt hier niet het geval. De sfeer gaat eerder in de richting van zoen nr. 11, waar de keersluiden zelf de zaak afwikkel-den.¹⁵⁾ Zover gaat men hier niet. Er wordt wel een aparte zoen-commissie benoemd. Maar, als na een jaar de bedevaart naar Rome vanwege de oorlogs-omstandigheden tussen "den coeninck van Castiliën en Kaerle van Egmont, die men heyt hertoge van Gelder", moeilijk doorgang kan vinden, benoemen de partijen een nieuwe commissie van vier personen, van wie er maar twee lid waren van de oorspronkelijke zoen-commissie.

Op de tweede plaats geldt de zoen niet voor de nog minderjarige zoon van het slachtoffer, ook Rutger genaamd. De enig mogelijke verklaring lijkt me, dat deze zoon niets van verzoening wil weten. De familie wil echter de kwestie geregeld hebben. De bepalingen zijn dan ook zo, dat het zoengeld ten bate van de zoon belegd zal worden. Als hij meerderjarig wordt, kan hij het bedrag accepteren en accepteert daardoor dan ook de zoen. Accepteert hij het zoengeld en de zoen niet, dan blijft deze toch gelden voor de andere familieleden. Men heeft blijkbaar zo geredeneerd: in de loop van de tijd tot zijn meerderjarigheid zal deze onverzoenlijke jongeman wel tot rede komen, vooral als hij ziet, dat hij hij aanvaarding van de zoen een belangrijk bedrag krijgt uitgekeerd en bij niet-aanvaarding volkomen alleen blijft staan.

De arbiters.

De eerste arbiter, Ariaen Vos, was een zeer bekende persoonlijkheid in Oirschot. Hij was een zoon van Willem Vos, die schout van Oirschot was.¹⁶⁾

Hij is zijn vader reeds jong opgevolgd, want in 1492 en 1493 komt hij voor als schout.¹⁷⁾ Hij was betrokken bij de overval op de kerk van Best in 1497.¹⁸⁾ Hij werd schepen in 1502 en nam bij zijn eerste optreden reeds de derde plaats in de rangorde in, wat zeer ongebruikelijk was. Hij was weer schepen in 1505 (op de tweede plaats in de rangorde) en werd in dat jaar afgevaardigd naar Brussel. Hij was president-schepen in 1508, 1511, 1514 en 1523 en waarschijnlijk in 1517 en 1520.¹⁹⁾

Goyaert Henrick Aleyten alias van Tolden en Jan Henrick van der vloeten komen hier de eerste maal als arbiter voor.

Henrick van Esch, priester, kwam reeds meermalen voor en zal nog besproken worden. Jan van vlierden is van de bekende familie, maar zijn betrekking tot de overige familieleden is nog niet duidelijk. Jacop Henrickssoen van Stryp komt voor in nr. 14 en in het artikel in deze aflevering "De clute werd een drama".

De partijen.

Het slachtoffer en zijn naaste familie zijn Oirschotse mensen. Ook de dader is vermoedelijk Oirschottenaar, maar de bepaling over de verbanning doet veronderstellen, dat hij op het moment buiten Oirschot maar wel dicht daarbij woont. Beide families zijn wel geparenteerd aan Oirschotse regenten, wat ook gesuggereerd wordt door de betaling van de afkoopsom der bedevaart door Jaspar van Esch aan Henrick Beelaerts, zittend schepen.

De bepalingen.

Alleen de bepaling over de bedevaarten is enigszins buiten de gewone orde. Meestal moet de eerste bedevaart binnen zes weken begonnen worden. Hier is dit een jaar, waarschijnlijk ten gevolge van de oorlogsomstandigheden. Men zal verwacht hebben, dat de situatie over een jaar wel opgeklaard was, maar zoals gewoonlijk viel dat tegen. Toen de termijn bijna verstreken was, en de omstandigheden nog gevaarlijk bleven, werd een aparte commissie ingesteld, om deze zaak te regelen. In deze commissie zat van elk der partijen alleen de derde arbiter. Ieder van hen kreeg een ander naast zich. Natuurlijkerwijze hoorde deze beslissing aan de eenmaal benoemde arbiters, maar meerderen van hen kunnen afwezig geweest zijn.

Ariaen Vos kan juist in Brussel geweest zijn. Ook Henrick van Esch kan afwezig geweest zijn, want in januari 1506 blijkt hij rentmeester te zijn van de abdij van Echternach voor haar goederen in Brabant en Zeeland.²⁰⁾ Van de familie van vlierden is bekend, dat vele leden functies buiten Oirschot bekleed hebben.

De bepalingen van deze commutatie-commissie munten niet uit door duidelijkheid. De bedoeling is waarschijnlijk, dat de dader vrijgesteld werd van de bedevaart naar Rome op voorwaarde, dat hij op een andere wijze "op syn consciëntie" een volle aflaat zal verkrijgen voor het slachtoffer.

Verder moest hij 6 gulden (van 20 stuivers) en 15 stuiver betalen. Krachten de formulering was daarmee de bedevaart naar Rome afgekocht, maar omdat verder niets gezegd wordt over de andere bedevaarten, die daarna moesten worden afgelegd, kan het bijna niet anders, of ook deze werden daarmee als afgekocht beschouwd.

Dat de arbiters zich werkelijk volledig als zodanig beschouwden, blijkt uit de arbitrale verzoeningsuitspraak, waarmee zij deze verandering besluiten. Hierna wordt echter weer uitdrukkelijk de instemming van beide partijen vermeld. Misschien staat dit in verband met de onwillige minderjarige zoon.

NOTEN.

- 12) Oirschots schepenprotocol van 1505, fol. LVbis.
- 13) Campinia, jrg. 12, nr. 46 (juli 1982), blz. 106-119.
- 14) id., blz. 120-126.
- 15) id., blz. 118-120.
- 16) A. Frencken, Genealogieën van enkele aan elkaar verwante Meierijsche geslachten, 's-Hertogenbosch 1918, blz. 54.
- 17) Schepenprotocol van 1492, fol. 6v^o, 40v^o, en 51; id. van 1493, fol. Q.
- 18) Campinia, jrg. 11, nr. 41 (april 1981), blz. 35. Daar evenals in Frencken, a.w. wordt gesuggereerd, dat hij in 1505 schout was. Dit blijkt niet juist, want van 1497 tot na 1510 was Kaerel Herman Cleynaerts schout. Over de periode 1493-1497 zijn geen gegevens over zijn schoutambt gevonden. Maar omdat Kaerel Herman Cleynaerts in 1497 op 16 oktober zijn schoutambt aanvaardde (Schepenprotocol van 1497, fol. xxxv^o e.v.), rijst bij mij het vermoeden, dat Ariaen Vos nog schout was, toen hij betrokken was bij de overval in Best, en ten gevolge daarvan (de dagvaarding door de officiaal is van 7 september 1497) als zodanig is moeten aftreden.
- 19) Zie de beginfolio's der schepenprotocollen der betreffende jaren en Frencken, a.w. Uit die tijd zijn enkele protocollen verloren of in disorde. De vermelding van Frencken, dat hij schepen was in 1522 is niet juist.
- 20) Schepenprotocol van 1506, fol. IVvo.

nr. 17

1504 aug. 13.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP JAN, NATUURLIJKE ZOON VAN KANUNNIK WENCEL IJN VAN PETERSHEM.

R.A.N.B., R.A. nr. 127, Dirschots schepenprotocol van 1504, fol. 37 is.

want seker ongevalle ende dootslach gheschiet is van wouteren, heren Jan Backs soen priester, die welcke van leven ter doot bracht heeft Jannen, natuerl(i)cke soen was heren Wenselen van Petershem priester ende canonick voertyts tot Beeck, van den weicken by tussohenspreken van goeden mannen, den eedelen ende waelgeboren heer, heren Rycalt, heer tot Petershem etc. als vrintd ende magen van des dodes wegen ende van syns vaders weggen ende Dirck Gosens Neven soen, een halfbrueder des selven dodes van der moder syden, ter eender ende wouter Back vorscreven als misdedigher (doorgehaald in de tekst: met Jannen de Brouwer synen swagher) hebben hon ter oetmodigher beden van vole goede mannen dat ghesubmitteert in minlike arbiteren, seggeren ende keersluden, dat's te weten myn vorscreven heer van Petershem etc. ende Dirck Gosenssoen ter eender syden vorscreven in heren Peteren van Someren priester ende canonick tot Beeck ende in Jannen van Os, Jan van Vlierden ende Daneel van der Meyden ende wouter Back als misdediger (met Jannen den Brouwer synen swager) in her Willemen van den Bogart, deken tot Oerschot, meester Daneel van Herssel ende in her Jannen Robillart, priesteren ende canonicken der selver kercken Sunte Peters tot Orschot ende in Adrianen willem Vos soen ter anderre syden. Ende welcke voergenoemde partyen hebben geloeft in presentie van scepenen op soen ende vrede, soenbreck ende vredebreck, te houden alsulke uitspraeck, als die vorgenoemde arbiteren ende keersluden daer af eendrechteliken uutspreken sellen.

Soe seggen die voergenoemde arbiteren ende keersluden voer een uitspraeck, als dat wouter Back voerscreven als misdedigher sal ter laefnisse der sielen ende ter beternisse den vrienden ende maghen van des doden syde doen doen in den iersten een cloesterghewinne van IIIC zielmissen. Ende want noch niet genoch en is, soe sal hy noch doen doen drie dertichste ende noch daer toe setten vier kerssen elck van eenen pont was swaer synde, die twee daerof in der kercken tot Beeck dat's te weten die een voer 't Heylighe Sacrament ende d'ander voer dat Heylige Cruys ende des geliken die ander twee kerssen te setten in der kercken tot Oerschot d'een voer 't Heylich Sacrament ende d'ander voer dat Heylighe Cruys ende alsdan in elcker kercken te horen die sielmisse op syne knijeden. Ende en vrijdach naestcomende tot Beeck in der kercken die kerssen te brengen ende des (Z)ondaghs daerna tot Oerschot in geliker fcrmen.

Ende sal hy noch daer toe doen ter emende ende beternisse ende der sielen ter laefnisse een bedevaert tot Sunte Peters ende Pauwels tot Romen ende daer af uut te porren ende met syns selfs lyf doen binnen jaers ende daer af te brengen goet bescheet daer geweest te syn.

Ende sal hy noch daer toe doen een bedevaert tot Sallicien ende daer af ghoet bescheet brengen als dat hy, wouter voerscreven, die bedevaert voerscreven oeck gedaen sal hebben

Item want dat noch niet genoch en is, soe sal hy noch geven der sielen ter lafnisse ende den vrienden ende magen ter emenden ende beternissen hondert soen-gulden, daer af soe sellen gaen XX gulden voer die costen die mynheer van Petershem gedaen heeft ende noch alsulken costen als Dirck Gosenssoen met synen vrienden gedaen ende gehadt hebben tot Beeck, Gestel ende ander plecken daer sy van desen ongevolle dagen gehouden hebben ende dat totter moderacien ende taxacien van den acht keersluden voergenoemd te disponere. Ende soe sellen dat ierste derde gedeelt van desen voerscreven penningen betaelt werden binnen XIIIIII dagen nae datum des briefs.

Ende die ander twee derde gedeelten van den vorscreven penningen betaelt te werden binnen soventien weken daer naestvolgende dat één derde gedeelt, ende dat derde ende leste oeck deel binnen XVII weken alsdan naestvolgende, welcke penningen betaelt sellen worden in handen myns heeren van Petershem oft dien hy daertoe committeren sal ende die te disponeren tot behoef den jongen kynderen van den doden vorscreven achtergelaten, oft om Gotswille te geven daer 't hen belieft.

Ende dat die selver wouter voerscreven nimmermeer en sal comen sitten, eten, drincken in ennighe herbergen, daer inne sitten, eten oft drincken ennighe vrienden van der doden syden, soe varre hem behoerleken wete gedaen wordde, dat's te weten susteren, bruederen, susteren- ende bruederen-kynderen ende achter-susteren- ende -bruederen-kynderen.

Ende in gevalle dese vorscreven wouter ierste in ennighe herberghen saet ende aet oft dronck ende ennige van den vrienden van der doden syden daer alsdan inne quemen, dat hy daer inne sal mogen bliven.

Ende of daer ennige duysternisse inne gevielen, daer houden die arbiteren honne vercleren.

Ende voer dese voerscreven penningen ten dagen ende termynen voerscreven te Netalen, heeft gelooft Jannes die Brouwer her Jacopssoen onghoportert, ongevrydt ende ongeclergijt ende voer alle prevelegien ende exeptien die hem hiertegen soudent mogen dienen.

Actum den XIIIIten dach in agosto.

Wolterus promisit Joani Brouwer relevare in .... et petiunt litteram.

Testes : (Henrick Thomaessoen van den) Sneyscoet, (Danel die) Leeu.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Jan natuurlijke zoon van Kanunnik wencelyn van Petershem

Dader : wouter natuurlijke zoon van Jan Backs, priester

Zoen-commissie

namens het slachtoffer : Peter van Someren, kanunnik te Hilvarenbeek

Jan van Os

Jan van Vlierden

Danel van der Ameyden

namens de dader : Willem van den Bogart, deken

Danel van Hersele, kanunnik

Jan Nataels Robillart, kanunnik

Adriaen Willem Vos

Uitspraak.

A. Verzoening : Er wordt geen verzoening uitgesproken door de commissie, maar deze wordt op voorhand met de bepalingen door de partijen aanvaard.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

a. zoengeld : 100 gulden in 3 termijnen

b. kosten : opgenomen in de eerste termijn van het zoengeld, die daarom binnen veertien dagen betaald moet worden.

2. geestelijke genoegdoening

a. 350 zielmissen

3 dertigsten

c. bedevaarten : Rome

Santiago de Compostella

d. 4 kaarsen : 2 in Hilvarenbeek

2 in Oirschot

3. schulderkenning

a. zielmis bijwonen en kaarsen offeren in Hilvarenbeek en Oirschot zonder vernederende bepalingen

h. wijken in herbergen, geen sprake van verbanning.

AFWIKKELING.

Borgstelling door Jan de Brouwer, zwager van de dader, is bij de akte genoteerd. Verder is niets over afwikkeling gevonden.

COMMENTAAR.

Het slachtoffer en zijn familie.

Dat de heer van Oirschot optreedt als familielid in een zoen, is wel uitzonderlijk. Ook bastaard-familie-relaties werden echter in deze tijd als

een innige band ervaren. De vader van het slachtoffer was wencelyn van Petershem, kanunnik van Hilvarenbeek en een natuurlijke zoon van een der Merode's. De Merode's werden in die tijd in Oirschot nog dikwijls met de naam "van Petershem" genoemd. Uit het optreden van Rycalt (W.II.2), heer van Oirschot, moeten we wel afleiden, dat hij een zoon was van diens vader of grootvader. Nu is het niet waarschijnlijk, dat hij een bastaard-halfbroer was van Rycalt, anders was dit wel met evenveel woorden gezegd, evenals de relatie van zijn zoon Jan als bastaard-halfbroer van moederszijde met Dirck Gosens Neven uitdrukkelijk wordt vermeld. Ook de leeftijd van wencelyn en diens zoon maken het bijna onmogelijk, dat wencelyn een zoon zou zijn van Rycalts vader, Johan I (W.I.).²¹⁾ Wij hebben kanunnik wencelyn van Petershem reeds ontmoet als arbiter in zoen nr. 1 in 1464;²²⁾ verder trad hij op als arbiter in een civiele zoen in 1469.²³⁾ Hij wordt nog in 1473 vermeld als kanunnik in Hilvarenbeek,²⁴⁾ maar moet vroeg in dat jaar gestorven zijn, want bij een erfeniskwestie tussen zijn zoon Jan en Dirck Gosens Neven op 12 mei wordt hij als overleden vermeld.²⁵⁾ Hoewel wencelyn van Petershem kanunnik was in Hilvarenbeek, heeft hij waarschijnlijk in Oirschot gewoond, waar hij herhaaldelijk optrad, zonder dat ooit Hilvarenbeek als zijn woonplaats genoemd wordt. Het zou me niet verwonderen, als hij kapelaan van de heer geweest was, voor welke functie dikwijls een bastaard-familielid gekozen werd. De moeder van het slachtoffer was Margriet, dochter van Mr. Lodewyck Boot en zuster van Amelryck Boot, de stichter van de bekende fundatie.²⁶⁾ Zij huwde met Gosen Neven en werd de moeder van Dirck Gosen Neven soen, die zodoende een halfbroer was van het slachtoffer.

De dader.

Ook de dader was de natuurlijke zoon van een priester, maar noch hij noch zijn vader komen in Oirschot ooit voor. Ik vermoed, dat hij in Hilvarenbeek of Moergestel woonde, waar waarschijnlijk ook de moord gepleegd is, immers heer Rycalt en Dirck Gosen Neven hebben daar "dagen" gehouden, wat wel moet betekenen, dat zij daar verbleven hebben, om getuigen te onderfragen en zaken te regelen.

De arbiters.

Dit lijkt misschien in tegenspraak met de keuze der arbiters. Immers die van de kant van de dader zijn alle uit Oirschot, terwijl bij de arbiters van de andere zijde een kanunnik van Hilvarenbeek is. Het is echter zeer verstandig gezien van de dader, om juist de meest vooraanstaande geestelijken uit Oirschot als zijn arbiters te vragen, de deken en de twee oudste kanunniken. De wederpartij heeft daarom als tegenwicht liever een Hilvarenbeekse kanunnik gevraagd, maar haar andere arbiters zijn alle uit Oirschot.

willem van den Bogart was in 1503 na het overlijden van willem Aarts gekozen tot deken. Vóór die tijd komt hij niet in de Oirschotse schepencollen voor.

Meester Danel van Hersel komt voor als kanunnik vanaf 1488²⁷⁾ en als kerkmeester vanaf 1491.²⁸⁾ Hij was vice-deken bij het overlijden van willem Aarts, waarvoor gewoonlijk de oudste kanunnik gekozen werd.²⁹⁾ Jan Robillart was een natuurlijke zoon van Natael Robillart, die kanunnik was in Oirschot, Sint-Oedenrode en Hilvarenbeek³⁰⁾ en als kerkmeester optrad vanaf 1476.³¹⁾ Jan werd priester en was in 1489 rector van het Sint-Brigida-altaar.³²⁾ Hij volgde waarschijnlijk zijn vader op als kanunnik en kerkmeester in 1495.³³⁾ Ook trad hij op als rentmeester der heren van Merode.³⁴⁾

Adriaen willem Vos is besproken bij nr. 16. Ook Jan van Vlierden is daar genoemd. Van Peter van Someren is niet meer bekend dan zijn naam. Jan van Os werd als arbiter aangezocht in nr. 12, maar kon niet aanwezig zijn. Omdat hij hier zowel als in nr. 18 als arbiter optreedt, moeten we in hem toch wel een Oirschots ingezetene zien.

Danel van der Ameyden was ook arbiter in zoen nr. 13. Omdat Frenken zegt, dat Danel van der Ameyden, de stichter van het Barbara-beneficium op 23 januari 1491 op zijn sterfbed lag,³⁵⁾ heb ik lang gearzeld, om aan te nemen, dat deze Danel dezelfde persoon is. Toch moet hij het wel zijn en dat is ook mogelijk, omdat Danel weer van zijn (sterf?)bed is opgestaan en zijn testament ongeveer twintig jaar overleefd heeft. Hij blijkt namelijk nog te leven op 16 december 1509, als hij in rechte optreedt samen met zijn zoon Arndt en zijn vrouw Marie Vos.³⁶⁾ Op 29 november 1512 wordt Marie Vos in de protocollen voor het eerst weduwe van Danel genoemd.³⁷⁾ Tussen die twee data moet hij dus gestorven zijn.

De bepalingen.

De eisen, die gesteld worden, vallen niet buiten de gewone orde. Omdat de kosten zijn opgenomen in de eerste termijn van het zoengeld, moet deze wel binnen veertien dagen betaald worden. Het is pas de tweede keer, dat in de ons bekende Oirschotse zoen-accorden een bedevaart naar Santiago de Compostella gevraagd wordt; de eerste keer was dat bij de moord op de zoon van deken Franck van Boort.³⁸⁾ Men heeft dan ook moeite met de naam. Gewoonlijk sprak men in die tijd van Santiago in Gallicië, maar in de tekst staat Salliciën.

Wel opvallend is, dat er bij het vergiffenis vragen of althans de plechtigheid, die daarvoor in de plaats komt, geen sprake is van "in ondergoed" en "blootvoets". Misschien duidt dit wel op een mentaliteitsverandering, die bij de meer gecultiveerden begon door te dringen.

NOTEN.

- 21) Campinia jrg. 11, nr. 42 (juli 1981), blz. 71, 87 en 88.
- 22) Campinia jrg. 12, nr. 45 (april 1982), blz. 66.
- 23) Schepenprotocol van 1469, fol. 43vo.
- 24) L.H.C. Schutjes, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, deel IV, Sint Michielsgestel 1873, blz. 613.
- 25) Schepenprotocol van 1473, fol. 29.
- 26) Schepenprotocol van 1484, fol. 22vo.
- 27) Schepenprotocol van 1488, fol. 28.
- 28) Schepenprotocol van 1491, fol. XXVI.
- 29) Schepenprotocol van 1503, fol. XXXIX.
- 30) Schepenprotocol van 1464, fol. 22\10; 1476, fol. 2VO.
- 31) Schepenprotocol van 1476, fol. 11vo.
- 32) Schepenprotocol van 1489, fol. XLII.
- 33) Schepenprotocol van 1495, fol. XIvo en XV.
- 34) Schepenprotocol van 1490, fol. 16.
- 35) A. Frenken, Documenten betreffende de kapittels van Hilvarenbeek, Sint-Oedenrode en Oirschot, 's-Hertogenbosch 1956, blz. 185.
- 36) Schepenprotocol van 1509 A, fol. XLIV.
- 37) Schepenprotocol van 1512 P, fol. XIVvo.
- 38) Zoen nr. 3. Campinia jrg. 12, nr. 45 (april 1982), blz. 73 e.v.

nr. 18

1505 juni 14.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP CORNELIS ANTHONIS ROL VAN DER AMEYDEN.

R.A.N.B., R.A. nr. 127, Oirschots schepenprotocol van 1505, fol. XLIII.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Cornelis Anthonis Rolofssoen van der Ameyden
Dader : Dirck Adriaenssoen van den Doeren
Zoen-commissie
namens slachtoffer : Henrick van Esch, priester
                                Daniël van Vlierden
                                Danel van der Ameyden
                                Henrick Beelaerts, schepen
namens de dader : wilhem van Petershem, priester
                                Jan van Vlierden
                                Jan van Os
                                Dirck Goessen Neven soen

Uitspraak.

A. Verzoening : uitgesproken aan het eind.

B. Voorwaarden

- 1. materiële vergoeding
    - a. zoengeld : 70 gulden in 3 termijnen
  - 2. geestelijke genoegdoening
    - a. 350 zielmissen (zie ook f.)
    - 3 dertigsten
    - c. bedevaarten : Rome ——— door arbiters om te zetten in
                                Wilsenaken andere goede werken, zie f.
    - d. 2 kaarsen in de kerk
    - f. ter afkoop van de twee bedevaarten:
      - een jaarpacht van 1 mud rogge aan de kerk
      - een ijzeren kruis op het graf met een schilderstuk en
                                een grafschrift
      - 6 jaar lang wekelijks een zielmis
  - schulderkenning
    - a. vergiffenis vragen in de kerk
    - b. wijken : verbanning : 1 jaar uit Oirschot
  van de kerkweg, zolang de vader van het
  slachtoffer leeft
- wijken in herbergen als gewoon.

AFWIKKELING.

Borgstelling voor het zoengeld met garantieverklaring voor de borgen en onderlinge regeling door de familie van de dader is bij de akte genoteerd. Verder is niets over deze zaak gevonden.

COMMENTAAR.

Zowel de dader als het slachtoffer zijn van bekende en vooraanstaande Oirschotse families. De juiste familieverhouding met reeds bekende personen is echter nog niet duidelijk geworden.

De arbiters zijn voor een groot deel reeds bekend: Henrick van Esch en Dirck Goesen Neven soen van nr. 15 en andere; Daniël van Vlierden had een indrukwekkende staat van dienst als arbiter en regent.³⁹⁾ Henrick Beelaerts, zittend schepen, was reeds schepen geweest in 1495 en 1501; hij was een zoon van Rutger Beelaerts, die ook schepen was geweest, en een oomzegger van Henrick Beelaerts, priester.⁴⁰⁾ Wilhem van Petershem, priester, was een zoon van Danel en een oomzegger van Wilhem van Petershem, die als kapelaan van Oirschot en rector van het gasthuis in 1500 overleden was.⁴¹⁾

Jan van Vlierden is zeker van de bekende Oirschotse familie, maar zijn relatie tot Danel is niet bekend.⁴²⁾ Jan van Os was al eens aangewezen als arbiter (in nr. 12), maar kon toen niet komen. Misschien woonde hij buiten Oirschot of was hij op reis. Later woonde hij zeker in Oirschot en was daar schepen.⁴³⁾ Indertijd⁴⁴⁾ ging ik, steunend op Frenken, van de veronderstelling uit, dat Danel, de stamvader van de beroemde tak van der Ameyden, in 1491 gestorven was. In het commentaar bij nr. 17 is erop gewezen, dat hij in 1509 nog leefde. Hij moet het wel zijn, die hier als arbiter optreedt. Geen enkele andere Danel van der Ameyden immers zou vóór een zittend schepen vermeld worden.

Bij de voorwaarden springt in het oog, dat niet alleen bepaald wordt, dat de bedevaarten veranderd kunnen worden in andere goede werken, maar dat deze omzetting in dezelfde akte ook uitdrukkelijk en uitvoerig geregeld wordt. Wij zullen deze ontwikkeling in de gaten moeten houden, want het is een opvallende tendens in de zestiende eeuw, die in Oirschot mogelijk vroeger tot uiting komt dan in de steden, waar alles veel meer in geschreven bepalingen was vastgelegd.

NOTEN.

- 39) Hij was arbiter in zoen nr. 1, 4, 5, 6, schepen in 1463, 1467, 1471, 1477, president-schepen in 1474, 1482, 1486, 1489, 1493 en 1498. Zie het begin der schepenprotocollen der betreffende jaren.
- 40) Campinia jrg. 12, nr. 45 (april 1982), blz. 85.
- 41) Wilhem van Petershem senior komt voor als kapelaan in het protocol van 1491, fol. xxxviiiivo, 1495, fol. xxiiivo, 1496, fol. xvivo en xxxvii; als rector (persoon) van het Sint-Joris-gasthuis in het protocol van 1493, fol. xviiivo, 1494, fol. xxviii, 1495, fol. xvii; hij trad in de jaren 1485 - 1494 herhaalde malen op als procureur voor de Houffalize's.
- 42) In 1493 en 1498 was hij een van de "mannen van leen", d.w.z. lid van een bank, die recht sprak in leenzaken. Zie protocol van 1493, fol. xxiii, en van 1498, fol. 34.
- 43) In 1502, maar hij keerde in de eerste jaren daarna niet meer terug als schepen. Vertrok hij uit Oirschot of was hij veeltijds buiten Oirschot werkzaam?
- 44) Campinia jrg. 11, nr. 41 (april 1981), blz. 35.

nr. 19

1507 maart 20.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP HENRICK MICHIELSSOEN VAN DER WAERDEN.

R.A.N.B., R.A. nr. 127, Oirschots schepenprotocol van 1507, fol. xiiivo.

SAMENVATTING.

Slachtoffer : Henrick Michielssoen van der Waerden

Dader : Andries Artssoen van den Laeck

Zoen-commissie

namens het slachtoffer : Jan van Vlierden
Adriaen Vos

namens de dader : Wilhem van Petershem, priester
Henrick Rutger Beelaerts

Uitspraak.

A. Verzoening : aanvaard in voorafgaand contract en uitgesproken aan het eind.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding

a. zoengeld : 70 gulden "binnen jaers ten sonen recht" (in 3 termijnen)

2. geestelijke genoegdoening

a. 3 kloosterwinnings (= 3 maal 350 zielmissen)

3 dertigsten

c. bedevaarten : Rome, afkoopbaar met een raam in de kerk

Trier in één reis
Keulen

wilsenaken, afkoopbaar naar beslissing van arbiters

d. 4 kaarsen : 3 in Oirschot, 1 in Best

f. een raam te plaatsen in de kerk ter afkoop van de bedevaart naar Rome

3. schuldherkenning

a. voetval in de kerk te Oirschot

b. wijken : 3 jaar verbanning uit het centrum van Best en van de kerkweg naar Oirschot
wijken in herbergen als gewoon

AFWIKKELING.

Bij het accoord is genoteerd de borgstelling door diverse personen en de

vrijwaring der borgen door de dader.
Algehele kwitantie voor het volbrengen van alle bepalingen is te vinden in het schepenprotocol van 1508, fol. 26v^o.

COMMENTAAR.

Gezien de bepalingen omtrent het wijken moeten zowel de dader als het slachtoffer in Best gewoond hebben. Beider namen zijn daar wel bekend. De arbiters zijn alle reeds voorgekomen. Het zoengeld is nogal aan de hoge kant. Ik heb de indruk, dat de familie van der waerden nogal inhalig was. Er bestaat namelijk een getuigenverklaring door enkele personen, dat Michiel van der waerden zijn zoon Michiel, "toekomende Priester", best 10 gulden kan geven.⁴⁵⁾ De enige verklaring daarvoor lijkt me, dat Michiel van der waerden de studie van zijn zoon helemaal op de gemeenschap heeft willen afwentelen. Deze zoon Michiel was intussen priester gewijd en trad mede namens de familie op. Ook het aantal zielmissen is erg hoog. Dat de bedevaart naar Rome afkoopbaar was met het plaatsen van een raam in de kerk, zal wel samenhangen met de afbouw der kerk, die in deze jaren haar voltooiing naderde. In het raam moest staan een kruisbeeld, "het wapen des Heeren" - in de tekst doorgehaald: crucifixie - met de overledene daarvoor knielend. De familie zal het wel als een eer beschouwd hebben, hun familielid telkens weer in de ramen der kerk afgebeeld te kunnen zien. Apart is, dat Keulen bezocht kon worden op de terugreis van Trier. Over de afkoop van de bedevaart naar Wilsenaken moest door de arbiters nog beslist worden. Wie weet, wat voor ijdelheid dá familie nog in petto had. Van de volbrenging van alle bepalingen in de zoen is in dit geval een kwitantie aanwezig, een uniek feit bij Oirschotse ingezetenen onder elkaar. Maar je kunt beter veilig spelen, als je met dergelijke mensen te doen hebt.

NOOT.

45) Schepenprotocol van 1505, fol. xv^o.

nr. 20

1510 dec. 21.

ZOEN-ACCOORD VOOR MOORD OP W.... JANSOEN VERSCHUEREN.

R.A.N.B., R.A. nr. 128, Oirschots schepenprotocol van 1513, fol. 7

SAMENVATTING.

Slachtoffer : w.... Janssoen Verschuieren, waarschijnlijk uit Zeelst.

Dader Jan Thys Heytstecks soen, waarschijnlijk eveneens uit Zeelst of uit Meerveldhoven

Zoen-commissie

namens het slachtoffer : Wilhem van Petershem, priester
Jan van Vlierden
Jan die Cremer

namens de dader : Jan Wouterssoen, schout van Geldrop
Henrick Verbeeck
Arnt Wreysen

Uitspraak.

A. Verzoening : niet uitdrukkelijk uitgesproken, maar vervat in de erkenning van de zoen door partijen.

B. Voorwaarden

1. materiële vergoeding
  - a. zoengeld : 50 gulden in 3 termijnen
2. geestelijke genoegdoening
  - a. 300 zielmissen
3 dertigsten
  - c. bedevaarten : Trier
Aken
  - d. 2 kaarsen in de kerk van Oirschot
3. schulderkenning
  - e. vergiffenis vragen : voetval in kerk te Oirschot
  - b. wijken : verbanning : voor eeuwig uit Oirschot
10 jaar uit Zeelst en Meerveldhoven
wijken in herbergen als gewoon

AFWIKKELING.

In het contract is opgenomen, dat de gezamenlijke, aanwezige familieleden van de dader borg zullen blijven tot de dag van de voetval, zondag na Lichtmis, 9 februari 1511, en dat bij die gelegenheid borgen gesteld zullen worden. Verder is niets over afwikkeling gevonden.

COMMENTAAR.

De akte is helemaal in telegramstijl gesteld en gevonden in het protocol van 1513. De voornaam van het slachtoffer is zelfs niet vermeld, maar alleen aangeduid met de beginletter.

Blijkens de beginwoorden is er na de moord eerst een verwarde toestand van ruzie geweest. Men heeft er in Zeelst misschien geen raad mee weten. Het is ook mogelijk, dat het slachtoffer geen naaste familie had buiten zijn broer, die in Oirschot woonde. Deze broer bracht de zaak

uiteindelijk in Oirschot voor een zoen-commissie. Zijn naam "Arnt van Zeelst" (welke naam later "van Zelst" wordt) heeft hij waarschijnlijk gekregen, toen hij van Zeelst naar Oirschot verhuisd was. De namen hadden in die tijd nog niet het blijvende karakter van later. Zoals hier kunnen broers heel verschillende namen hebben, met name, als iemand verhuist, of als een bijnaam tot hoofdnaam wordt.

Arnt van Zeelst is de enige vertegenwoordiger van de dode en zijn arbiters zijn alle uit Oirschot. Alleen Jan die Cremer is nog niet voorgekomen. Zowel de dader als zijn familieleden zijn in Oirschot onbekend. Gezien de verbanning uit Zeelst en Meerveldhoven zullen zij daar vandaan zijn.

In zo'n kleine gemeenschap was het altijd beter een moordenaar voorlopig te verwijderen. Over hun arbiters is verder niets bekend. Dat de dader voor eeuwig verbannen werd uit Oirschot, zal zijn reden daarin hebben, dat de enige broer van het slachtoffer daar woonde.

(wordt vervolgd)

II. DE CLUTE WERD EEN DRAMA ¹⁾

door J. Lijten.

Reeds als kind hoorde ik uit de mond van mijn grootvader - echte volkstradities worden dikwijls van grootvader op kleinzoon overgedragen - het verhaal, dat ik later nog verscheidene malen zou beluisteren, maar waarbij de namen van de plaatsen telkens wisselden. Ik zal die plaatsen daarom met A en B aanduiden. Het verhaal behelsde in het kort het volgende.

Er was eens onenigheid tussen de dorpen A en B over een stuk grond tussen die dorpen in gelegen. De inwoners van A beweerden, dat het hun gebied was, maar die van B hielden vol, dat het aan hen behoorde. Men kon niet tot overeenstemming komen, totdat enkele inwoners van A zich aanboden, om onder ede te verklaren, dat het betreffende gebied eigendom was van A. Wat deden deze sluweliken? In hun eigen dorp schudden zij zand in hun klompen en legden zij een lepel in hun pet. - De tinnen lepels van die tijd waren gemakkelijk genoeg te verbuigen, om niet op te vallen. - Zo gingen zij naar de betwiste plek en verklaarden daar: "Ik zweer bij de schepper van hierboven, dat ik hier sta op grond van A." Dat besliste de zaak

Tot hier het verhaal, dat, voor zover ik me herinner, geen speciale moraliserende bedoeling had, maar uitsluitend verteld werd als een grappige legende. Wij zouden het misschien een verhaal van een practical joke noemen. Ik heb het altijd beschouwd als een verhaal, dat in de vroeg invalende avonden van de winter bij het knappend haardvuur was verzonnen door een van de schemerende aanwezigen, die een nóg mooier en nóg sterker stuk ten beste wou geven. Misschien kwam dat, omdat ik in mijn jeugd lange tijd en sinds kort weer opnieuw geregeld heb moeten luisteren naar iemand, die aan de lopende band leuke leugenleuterverhalen uit zijn duim zuigt. In ieder geval, ik beschouwde het als zodanig tot mei 1982. U zult begrijpen, dat mijn ogen groot werden van verbazing, toen ik het hier gepubliceerde stuk las. Onmiddellijk dacht ik aan de vingerwijzing van Drs. W. Knippenberg, dat vele oude volkslegenden een historische achtergrond hebben.²⁾

Wat deze legende vertelt, heeft zich dus in feite afgespeeld tussen de plaatsen Oirschot en Oisterwijk en is in deze gerechtelijke verklaring van 11 september 1518 vastgelegd. Wij zullen eerst de inhoud van de verklaring ontleden, om daarna de tijd te bepalen, waarop de bedoelde gebeurtenis plaatsvond, en de achtergronden ervan open te leggen.

Deze ontleding is nodig gebleken, nadat enkele personen, die niet gewend zijn dagelijks om te gaan met middel-Nederlandse teksten, voor een raadsel

stonden, toen ik hun de tekst zonder enige uitleg liet lezen.

Het geheel is een soort proces verbaal van een getuigenverhoor ten overstaan van de heer en de schepenenbank van Oirschot. Heer van Oirschot was toen Richard III (w. II. 2.).³⁾ Het was zeker niet gebruikelijk, dat de heer zelf als schout (ongeveer: officier van justitie) optrad en ofschoon hij er waarschijnlijk wel recht toe had, zou Oirschot zeker geprotesteerd hebben, als men hierin een usurpatie had gezien. Vermoedelijk heeft Richard III een groot belang gehecht aan deze verklaring, wat ook hieruit blijkt, dat hij zelf een schepenaakte ervan wenste te hebben, en heeft hij zijn rentmeester Arnt van der Ameyden aangespoord, nu het nog mogelijk was, dit authentieke getuigenis vast te leggen, en is dit door de Oirschotse bevolking niet alleen geaccepteerd maar ook gewaardeerd. Het was immers een gezamenlijk belang van heer en gemeenschap.

Arnt van der Ameyden verschijnt dus voor de gespannen schepenenbank en verzoekt, ten overstaan van hen een gerechtelijk getuigenverhoor te mogen afnemen en in een schepenaakte te laten vastleggen, welk verzoek door de heer en de schepenenbank wordt ingewilligd.

De grootste moeilijkheid bij het lezen van de akte is wel, dat het verhaal is opgenomen in de vraag en dat pas bij het antwoord wordt vermeld, wie de ondervraagden zijn. Als eersten worden door Arnt van der Ameyden twee oud-schepenen ondervraagd, van wie Dirck Goessenssoen meer dan 90 jaar oud is en Jacop Henrickssoen van Strijp "omtrent by 80 jaer".⁴⁾ Beiden verklaren, dat zij ongeveer 70 - 80 jaar geleden Artken Vereyck uit Oisterwijk gekend hebben, die toen zeer oud was en zijn kost, ook in Oirschot, bedelde. Deze hebben zij meermalen horen verklaren, dat hij ervan overtuigd was, dat hij naar de hel zou gaan, omdat hij met zijn makkers een valse eed had afgelegd in het proces over de gemeynt tussen Oirschot en Oisterwijk. Zij hadden toen namelijk zand in hun schoenen gedaan bij de linde in Oisterwijk en een lepel in hun hoed gelegd en waren zo naar Oirschot gegaan, waar zij bij het rad van de molen in Spoorдонк hadden gezworen "bij de schepper van hierboven", dat "zij stonden op Oisterwijkse grond".

In tweede instantie wordt als getuige gehoord Rutger Willemssoen, die naar zijn zeggen "wel 70 jaeren oud" is, wat wel zal betekenen, dat hij "in de zeventig" is. Zijn getuigenis zal gaan over een latere tijd, toen Artken Vereyck niet meer rond kon trekken, om te bedelen, maar door de armenzorg (Tafel van de H. Geest) was uitbesteed bij Art van Laerhoven.⁵⁾ Rutger Willemssoen getuigt, dat hij bij deze Art van Laerhoven, die zijn zwager was, Artken Vereyck in dezelfde geest als boven heeft horen zeggen, dat hij naar de hel zou gaan, omdat hij met zijn makkers een valse getuigenis had afgelegd in het proces over de gemeynt tussen Oirschot met Beers

tegen Oisterwijk. Art van Laerhoven had dat verhaal al dikwijls moeten horen en ook de mede-pensioengasten zullen dat verhaal wel beu geweest zijn, zodat Art van Laerhoven hem toesnauwde, dat hij er maar eens mee moest ophouden.

In derde instantie stelt Arnt van der Ameyden vragen aan de schepenenbank, om de eerdergenoemde getuigenissen meer fundament te geven. De schepenen verklaren op zijn verzoek, dat Dirck Goessenssoen en Jacop Henrickssoen van Strijp niet alleen meermalen schepenen geweest zijn, maar ook nu nog verstandig en bekwaam genoeg zijn, om eventueel schepenen te zijn. Ook van Rutger Willemssoen verklaren zij, dat hij voldoende oordeel en bekwaamheid bezit, om eventueel de functie van schepenen te vervullen. Met andere woorden: hun getuigenis is geen gebazel van oude, kindse mensen, maar een volledig betrouwbare verklaring van verstandige en ten volle toerekenbare personen.

Tenslotte ondervraagt Arnt van der Ameyden nog twee getuigen, een inwoner van Oisterwijk, Wouter de Cort, en een inwoner van Moergestel, Jan Peter Goessenssoen van den Bleeck, beiden ongeveer 80 jaar oud. Zij verklaren, dat bij hun weten de schepenenbank van Oisterwijk nooit enige jurisdictie heeft uitgeoefend over het betwiste gebied in Spoorдонк en dat zij ook nooit gehoord hebben, dat dit vroeger gebeurd zou zijn.

De duidelijke bedoeling van deze akte is, om gerechtelijk vast te leggen, dat de indertijd afgelegde verklaring meinedig was en dat er ook geen feitelijke aanwijzing was voor het daarin vervatte standpunt.

Wat Artken Vereyck persoonlijk betreft, moeten we wel concluderen, dat hij indertijd met zijn makkers in een overmoedige bui deze brute klucht heeft opgevoerd. Ook in onze tijd constateren wij, dat gemeenschappen, die in conflict raken, hun leden tot zulk een hoogte kunnen opzweepen, dat zelfs een van huis uit flegmatieke natuur hen niet voor onverantwoorde daden weet te behoeden. Als dan - soms pas na lange tijd - de exaltatie wat gezakt is, gaat men langzamerhand de wrange vruchten proeven. Zo is het ook Artken Vereyck (en misschien zijn makkers) vergaan. Bij nader inzien heeft hij zijn daad als grotelijks fout erkend en dit inzicht heeft hem zijn laatste levensjaren tot in zeer hoge ouderdom vergald en hem gedwongen voortdurend zijn fout in het openbaar te bekennen. De clute van jaren her heeft voor hem inderdaad een dramatische en tragische wending genomen.

Wanneer we nu nagaan, in welke tijd het hier vermelde spel is opgevoerd, ontdekken we, welk een enorme tijdsafstand door een getuigenverklaring kan worden overbrugd, niet minder dan 128 jaar. Immers het hier genoemde feit kan zich alleen hebben afgespeeld in 1390. De documentatie daaromtrent is glashard. De mogelijkheid is ook aanwezig. Volgens de verklaring van de eerste getuigen hebben zij Artken Vereyck zijn uitspraak horen

doen ongeveer 70 tot 80 jaar geleden. Zij kunnen - en dat is begrijpelijk - geen juiste tijd meer noemen. Als we het houden op 70 jaar, moet dat geweest zijn rond 1448. De tweede getuigenverklaring moet, gezien de leeftijd van de getuige, toch wel spreken over een tijd van een tiental jaren later. Als Artken Vereyck rond 1448 al zeer oud geweest is, zal hij tien jaar later wel de honderd benaderd hebben. Rond 1448 sprak Artken Vereyck over een daad, die toen 58 jaar geleden plaats had. Hij zou dan bij de gebeurtenis zelf rond 30 jaar oud geweest zijn. Dat is voor een dergelijke "verklaring bij turbe"⁶⁾ wel jong, maar niet onmogelijk.

Over de palinge (grensafpaling) tussen de gemeenten van Oisterwijk enerzijds en Oirschot met de Beerzen anderzijds is een artikel verschenen van A. Fasel, gevolgd door een reactie van F. Smulders.⁷⁾

In 1385 was een palinge gedaan tussen Oirschot en Oisterwijk, waarbij een grens werd vastgesteld, die globaal gesproken ongeveer samenviel met de huidige gemeentegrens.⁸⁾ Oisterwijk was daarover niet tevreden en bleef de vastgestelde grens betwisten. Men bracht het zelfs zover, dat in 1390 een nieuwe palinge zou geschieden. Deze is vastgelegd in de akte van hertogin Johanna van 15 augustus 1390.⁹⁾ Daar komt een totaal ander beeld voor de dag dan vijf jaar daarvoor. Heel het huidige grondgebied van Oirschot ten westen van de Beerze en heel het grondgebied van Beers ten westen van de Beerze tot de Steenvoort en het bergske bij Huigevoort (slechts ruim één kilometer van de Middelbeerse kerk) werd in één klap aan Oisterwijk toegewezen. Tussen de grens van 1385 en die van 1390 ligt een verschil van ongeveer 900 hectaren, de helft nu behorend tot Oirschot en de helft tot de Beerzen. Voor dit enorme verschil in 5 jaren moet een verklaring zijn en wel een verklaring, die tussen beide uitspraken gelegen is. Fasel als historicus moet dit aangevoeld hebben, maar hij stond voor een raadsel. Vanzelf dringt zich dan de veronderstelling op, dat de eerste uitspraak in de tussentijd toch onjuist gebleken is, maar voor een boude bewering als van F. Smulders, die in zijn eerste zin de aanspraken van Oirschot zonder enig argument als onrechtmatig van tafel veegt, was toch wel geen reden.

In het licht van het hier gepubliceerde document kunnen we een heel andere visie opzetten.

Als we de akte van 15 augustus 1390 nog eens bekijken, blijkt niet alleen, dat het initiatief tot de nieuwe palinge van Oisterwijk is uitgegaan, maar ook, dat de dwangsom voor degene, die in verzet zou gaan tegen de komende uitspraak, zeer hoog is: 2000 oude schilden. De zinswending doet vermoeden, dat het initiatief daartoe ook van Oisterwijk is uitgegaan, terwijl Oirschot niets vermoedend en te goeder trouw daar geen bezwaar tegen had. Oisterwijk moet zich safe gevoeld hebben. Zij hadden hun eer-

ste openluchtspel dan ook perfect geregisseerd. (Deze Oisterwijkse traditie schijnt dus wel ettelijke eeuwen ouder te zijn dan men tot nu toe veronderstelde.) Prachtige decors: de Oisterwijkse Lind, Balsvoort, de Spoordonkse watermolen, het huis te Baest, de Steenvoort en de Huigevoort. De aankondiging: in Oirschot en Oisterwijk van de preekstoel. De acteurs: als gastspelers hoge heren vertegenwoordigers van de hertogin en zeven leenmannen en daarnaast de eigen Oisterwijkse turbe. Het publiek: heel de bevolking van Oirschot en Oisterwijk, die met intense interesse de spelers begeleidde van locatie naar locatie. De opbrengst: van geen enkel Oisterwijkse openluchtspel is ze ooit zo hoog geweest: 900 hectaren.

Het genre was echter verschillend, naar gelang men dit van de Oisterwijkse of de Oirschotse kant bekijkt. De Oisterwijkse clute werd voor Oirschot een klassiek drama met een proloog, vijf bedrijven een epiloog. De proloog, hoewel onzichtbaar voor het publiek en zelfs voor de meeste acteurs, op de Oisterwijkse Lind van mannen, die zand in hun schoenen schudden en in hun hoeden lepels legden, riep al een macabere sfeer op. In het eerste bedrijf bij de Balsvoortse brug was nog geen onheil speurbaar, maar in de volgende vier bedrijven ontrolde zich steeds somberder het noodlot van Oirschot en de Beerzen. De epiloog bestond uit een oorkonde bezegeld met - carnavalesk - elf uithangende zegels.

Het is begrijpelijk, dat het Oirschotse publiek in een sombere stemming naar huis ging in tegenstelling tot acteurs en publiek van Oisterwijk. Oirschot sleurde bovendien een blok aan het been mee: 2000 oude schilden, indien men tegen deze palinge in verzet kwam. Pas in 1518 zag Richard III een gaatje, om heropening van het proces te verkrijgen zonder de dwangsom te verbeuren, omdat de beslissing van destijds op een meened gebaseerd was. Dat moet de bedoeling zijn geweest van deze getuigenverklaring voor de Oirschotse schepenen.

Het lijkt me zinnig, nu ook het historisch onderzoek te heropenen. In het Oirschotse archief ligt een stapel van bijna een halve meter aan documentatie over deze zaak. Ook in Oisterwijk is het nodige aanwezig en verder zullen de archieven van de Raad van Brabant in Brussel, 's-Gravenhage en 's-Hertogenbosch heel wat informatie verschaffen, waarop nu misschien een ander licht valt. Ik dacht materiaal genoeg voor een rechtshistorische dissertatie.

NOTEN :

- 1) Een clute of sotternie volgde in de middeleeuwse toneelspelen na een drama, om de mensen niet in een sombere bui naar huis te sturen. In het bekende Hulthemse handschrift van ca. 1400 vinden we naast abele spelen ook sotternieën. Zo'n clute of sotternie was een ruw realistisch,

boertig spel. wat Artken vereyck c.s. opvoerde bij het rad van de molen van Spoordonk was ook een ruw en boertig spel, wat zo realistisch werd gebracht, dat het als ernst werd opgevat, en dat was dan ook de bedoeling en daarin school het bedrog. Hoe het voor hem in zijn late levensavond verkeerde in een drama, dat hem geen rust liet, kunt u hier lezen.

- 2) W. Knippenberg, Romeinse wegen in Noord-Brabant, in: *Kultuur-historische verkenningen in de Kempen II*, Oisterwijk 196, blz. 76. Hij geeft daar enkele zeer interessante voorbeelden, die nu weer met één kunnen worden aangevuld.
- 3) J. Lijten, *De Merode's in Oirschot 1410 - 1672*, in: *Campinia*, jrg. 11, nr. 42 (juli 1981), blz. 72.
- 4) Dirck Goessenssoen was schepen geweest in 1461, 1469, 1475, 1478, 1481, 1491 en 1496, waarvan president-schepen in 1478 en 1496. In 1461 wordt hij genoemd Diederic Goeswynssoen, in 1469 Dirck Goessenssoen, maar in de loop van dat jaar wordt hij ook ooit genoemd Dirck Goessenssoen Marten Schoenmakers. In de latere jaren wordt hij steeds genoemd Dirck Goessen Neven soen. Jacop Henrickssoen van Strijp was schepen geweest in 1487, 1490, 1493, 1496, 1499 en 1502. Zie beginfolio's der schepenprotocollen der betreffende jaren.
Dirck Goessenssoen was ook arbiter geweest in zoen-accoord nr. 7 in 1478 (*Campinia* nr. 46, blz. 110), nr. 14 in 1496, nr. 15 in 1503 en nr. 18 in 1505 en een halfbroer van het slachtoffer in nr. 17 in 1504. Zie deze aflevering. Jacop Henrickssoen van Strijp was arbiter geweest in zoen-accoord nr. 16 in 1504 en nr. 21 in 1511. Zie deze of volgende aflevering. Hij was als schepen getuige bij nr. 12 (*Campinia* nr. 46, blz. 121). Gezien de verklaring, die zij afleggen, moeten we toch wel aannemen, dat Jacop Henrickssoen van Strijp niet zo veel jonger geweest is dan Dirck Goessenssoen en dat de uitdrukking "omtrent by 80 jaeren oud" voor hen betekende, wat wij zouden uitdrukken "in de tachtig". Hun juiste leeftijd schijnen beide getuigen niet te weten, wat ons overigens niet hoeft te bevreemden.
- 5) Bejaarde arme mensen, die niet meer voor zichzelf konden zorgen, werden telkens voor een jaar uitbesteed. In Oirschot had de publieke besteding aan de minst-biedende, d.i. die het voor het laagste bedrag wilde doen, plaats rond Kerstmis. De bestedingsperiode liep steeds van Sint Peter (22 februari) tot Sint Peter, parallel met de huurperiode van meid en knecht. Ook arme weeskinderen werden op dezelfde wijze en over dezelfde periode uitbesteed. Voor ons klinkt dat vreselijk cru, maar het werd in die tijd niet als zodanig ervaren. Door de H. Geestmeesters werden in het bestedingscontract ook garanties opgenomen. De bejaarden en weeskinderen konden bij slechte behandeling naar de H. Geestmeesters stap-

pen, die de slachtoffers dan, indien daar reden toe was, op staande voet bij een ander konden onderbrengen op kosten van de slechte verzorgers. Zie archief van de tafel van de H. Geest in Oirschot, voorlopige inventarisnr. 526 - 528. Uit de context mogen we wel afleiden, dat Art van Laerhoven een soort beroepspension voor bejaarden had.

- 6) Oude gebruiken en van ouds bestaande toestanden, waarvan geen schriftelijk bewijs voorhanden was, werden soms vastgesteld door een gelijklopende verklaring van een "menigte" of "turbe", bestaande uit minstens tien personen. Gewoonlijk waren dit al wat oudere mensen, die konden getuigen vanuit een jarenlange ervaring. Dergelijke verklaringen "bij turbe" werden dan gewoonlijk in een schepenakte vastgelegd. Bij het rad van de Spoordonkse molen heeft zo'n verklaring "bij turbe" (Artken Vereyck c.s.) waarschijnlijk plaatsgevonden ten overstaan van de namens de hertogin rechtsprekende commissie ad hoc. Zij hoefde niet in een schepenakte vastgelegd te worden, maar had haar uitwerking onmiddellijk in de uitspraak en het slaan van de grensmaal.
- 7) A. Fasel, *De geschillen met Oirschot en de Beersen*, in *De kleine Meierij*, jrg. XIX (1966), blz. 34 - 43; F.W. Smulders, *De gemeeynt van Oisterwijk*, in *De kleine Meierij*, jrg. XIX (1966), blz. 78 - 80. Met hartelijke dank aan de heer Brands van de afdeling registratuur van het Oisterwijkse gemeentehuis, die zo bereidwillig was, mij de copieën hiervan onmiddellijk toe te sturen.
- 8) In *Campinia* jrg. 4, nr. 16 (jan. 1975), blz. 178 e.v. werden twee voorbereidende stukken van deze palinge gepubliceerd, n.l. van 5 en 31 augustus 1385. Om voor mij totaal onbegrijpelijke redenen werd daar de uitspraak van 18 oktober 1385 echter niet gepubliceerd. Deze akte is o.a. te vinden in het register van Dooren-van Baar, blz. 326.
- 9) Deze akte is gepubliceerd in *Campinia*, jrg. 5, nr. 17 (april 1975), blz. 12 - 15 naar een "achttiende-eeuwse copie", die samen met een andere copie voorkomt in het oud-archief van Oirschot onder het voorlopig nr. 3960. Ik vermoed echter, dat beide afschriften uit de vroege negentiende eeuw zijn. Het ene is een eenvoudig afschrift van een vermoedelijk authentiek afschrift naar het register van Dooren-van Baar, dat zelf wel betrouwbaar, maar niet authentiek is. (blz. 273 - 277). Het ander is een eenvoudig afschrift van een authentiek afschrift (1605) naar het origineel. Daar het origineel, althans in Oirschot, niet meer aanwezig is, publiceren wij hierbij de beschrijving van het origineel, zoals die voorkomt aan het einde van genoemd afschrift. In de aangehaalde publikatie in *Campinia* komen nogal enkele transscriptie- of typefouten voor b.v. blz. 13, regel 2 "verkiesers" moet zijn "verliezers"; regel 26 "Bontsvaert" en regel 33 "Bontsvoirt" moet zijn "Bantsvoert"; regel 29 "streckende" moet zijn "treckende". Het "regeest"

aan het einde van de transscriptie geeft de betekenis van de akte helemaal niet weer.

Oud-archief van Oirschot, voorlopig nr. 3960.

Beschrijving van het charter van 15 augustus 1390.

Ende was bezegelt met elf zegelen aan dobbelen stert uythangende, der eersten in geylen wasse en d'andere tien in groene wassche en stont op te plycke regt boven, daar de voorschreven respectieve sterte getransfigeert waren, getekent aldus vervolgens: ducissa, H. Lecke, Lieshout, G. van Berckel, W. Lucuszoen, Rysinge, Bregt, Bocht (sic, moet zijn: Boeff), Haren, Bruysten, Wolfaert.

(Onder stont) Gecollationeert tegens zyn originele palinge in parcheminger en bezegelt met elf segelen, als voorschreven is, deze copie daarmee bevonden te accorderen by my Lambert van den Heuvel, openbaar notaris by den rade van Brabant geadmitteerd.

Actum XX september 1605.

(en was ondertekend) D. Caevel, notaris, (Zo las de negentiende-eeuwse transscribent, die blijkbaar geen groot paleograaf was, de handtekening van notaris van den Heuvel.)

1518 september 11.

Procesverbaal van getuigenverhoor voor de Oirschotse schepenbank omtrent zaken, die betrekking hebben op het proces tegen Oisterwijk over de gemeent.

R.A.N.B., R.A. nr. 129, Oirschots schepenprotocol van 1518, inliggend na fol. LIII.

Scepenen in der vryheyt van Oerschot tugen onder onsen gemeynen segel, dat voer den heer ende voer ons scepenen vorsecreven comen is meester Arnt van der Ameyden, als rentmeester van myn heere van Petershem, ende heeft begert verhoert te hebben tonde ende waerheyt van scepenen ende ander goeden mannen, dat die heer alsoe dede ende hom gonden. Ende heeft hom die selve meester Arnt aldoen des punts gedragen aen die goede mannen, dat sy over een tyt van LXX, LXXX jaren, min ofte meer, oft daeromtrent hebben gesien enen seer ouden man - die tyt genoemt alsoe sy meynen des sy onbegrepen willen staen - Arnt Vereyck langs den huysen t'Oerschot gaen, biddende broet van doer tot doeren ende van huys tot huysen, den welcken, of soe hy genoemt was, hebben horen seggen, lyden ende kennen, dat hy was een van den getughen, die getuyght hadden tusschen dien van

Oerschot ende Oesterwyck aengaende hoere gemeynten over voel jaren die tyt geleden, ende dat die selver Arnt, of soe hy genoemt was, tuyghden met synen medegetugen, staende by der water- ende olymolen t'Spoerdonck by den rade der selver moelen, swerende by den scepper die boeven hon was, dat sy stonden aldaer opter erden der vryheyt van Oesterwyck, seggende ende bekennde voert: "wy syn daer allen omme verduemt, want myn gesellen, die doot syn, sitten daer voer in der hellen ende als ick sterve, sal ic daer by vaeren, want wy, getuygen die tyt, onder der lynden tot Oesterwyck genomen hadden erde aldaer in onsen schoenen geleet, daer wy op stonden, doen wy den eedt deden, ende daertoe noch enen lepel boeven ons hoofd in onsen hoet, elck van ons, ende dat was den scepper, daer wy by swoeren, ende daerom moeten wy allen verdoemt syn."

Tuygden Dirck Gosenssoen, aut synde tnegentich jaren ende meer, ende Jacop Henrickssoen van Stryp, omtrent by LXXX jaren aut synde, allen beyde wel verstant hebbende, dat alsoe gheschiet es ende dat sy dat alsoe dien man, daer sy't voer houden, dat hy hiet Artken Vereyck, ende dat hy selver die woerden alsoe sprack soe voerscreven steet ende sede: "Myn gesellen syn voer totter hellen waert ende ick sal nae vaeren." Ende dat wy, Dirck ende Jacop voerscreven, hom dat dickwile deden verhaelen ende hom gaven een scoetel biers.

Tuyghde Rutger willemssoen, dat hy sach Artken Vereyck sitten tot synder suster tot Arts van Laerhoeven, tot haren in't beslaep, aen die tafel by die arme luyden ende dat hy daer sede: "Myn gesellen syn allen voert totter hellenwaert, ic sal nae, want wy hebben allen gwalick getuyght tusschen dien van Oerschot, Berse ende Oesterwyck van der gemeynten." Ende dat hy van Arnden van Laerhoeven gwalick waert ghesproken ende sede tot hom: "Hebdi gwalick getuyght, dat en dorfden hier niet verhaelen." Die selver Rutger wel LXX jaren aut wesende, soe hy sede.

Des punts aen scepenen, oft Dirck Goessenssoen ende Jacop Henrickssoen niet dickwile scepenen tot Oerschot en hebben gheseten ende noch begwaem ende verstant daer genoch toe hebbende syn, om noch scepen te syn, soe varre die here hon daer versocht ende stelden, ende oeck dat Rutger willemssoen begwaem waer ende verstant daertoe genoch hebbende is, om scepen tot Oerschot te sitten in der vierscharen, soe varre hy daertoe versocht wordde, tuyghden die scepenen, dat sy daerby blyven.

Des punts gedragen aen die goede mannen hiernaes bescreven: "Of ghy oyt ofte ye hebt geweten oft hoeren seggen, dat die koeren ende broeken ende ongevallen, die gheschieden ende gevallen waren in der herscappen van Spoerdonck binnen Oerschot gelegen, dat die gingen ende getogen wordden binnen der dingbanck der Oesterwyck, ende hoe audt sy syn uwer bestertonden", tuyghden wouter die Cort, wonende tot Oesterwyck, aut wesende omtrent LXXX jaren, ende Jan Peter Goessenssoen van den Bleeck, wonende

tot Gestel, omtrent by LXXX jaren aut wesende, dat sy noyt en hebben geweten, dat binnen Nonnen leven, oft oeck noyt en hebben hoeren seggen, dat die koeren ende broeken ende ongevallen, die geboerden ende gevielen in der herscappen van Spoerdonck onder Oerschot gelegen, dat die worden betogen binnen der dingbanck van Desterwyck te recht, ende sy oeck noyt en wisten, dat die van Oesterwyck aldaer scutten tot noch toe, tot deser tyt toe.

Van welcken allen dingen meester Arnt van der Ameyden heeft begert tot behoef mynen heere van Petershem enen brief besegelt te hebben.

In orconden der waerheyte soe hebben wy, scepenen voerscreven, onsen gemeynen scependomssegel der vryheyte van Orscot hieronder aen desen brief doen hangen.

Gegeven in't jaer ons heren geboorte duysent vijfhondert ende achtien opten elften dach in septembri.

Anno XVIII.

DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK

ZEELST - VELDHOVEN - BLAARTHEM

(uit: Rechterlijk archief Veldhoven, no.9)

Vervolg op CAMPINIA 12e jaargang, nr.46, blz.127-136

781.a. 5-3-1620 blz. 438/1

Lijbrecht Janssen belooft aan Jan Janssen, alias wan, op Maria Lichtmis 1622, 120 gulden te betalen, met 61% rente en aan Jan, zoon van Jan Janssen, alias wan, 400 gulden als hij meerderjarig wordt, met een jaarrente van 25 gulden.

schepen : (Jan) Jacobs.

781.b. 5-3-1620 blz. 438/2

Jan Jacobs en Jacob Diericx, voogden van Jan, zoon van Jan Janssen, alias wan, beloven aan Jan Janssen 30 gulden te betalen, afkomstig van de eerste betaling door Lijbrecht Janssen.

schepen : (Jan) Jacobs.

782. Zo.ve. 5-3-1620 blz. 438/3

Daniel en Rut, kinderen van wijlen Rut Jacobs, enerzijds en Evaert Aertssen en Willemke Antonis Willems anderzijds hebben overgedragen aan Antonis Willems een gedeelte van de erfgoederen, nagelaten door hun oom Jan Jacobs, gelegen in Zonderwijk. Evaert Aerts belooft aan Daniel en Rut 62+ gulden te betalen op Maria Lichtmis 1621 en Antonis Willems 125 gulden voor het voornoemde transport.

schepenen : Jan Jacobs en Jacob Tielemans.

783. 5-3-1620 _____ blz. 439/1

Gelinck Cornelis en Willem Gijsberts beloven ieder voor zich aan Peter en Mateus Wouters 110 gulden te betalen op Maria Lichtmis 1623, met 6 gulden rente.

schepenen : Cornelis Janssen en (Jan) Jacobs.

784. 20-4-1620 _____ blz. 440/1

Lip Anthonis belooft Peter Jacobs 50 gulden te betalen met 3 gulden rente.

schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

785. 8-5-1620 _____ blz. 440/2
 De kinderen en erfgenamen van Huijbrecht Adriaens en zijn vrouw Elisabeth zijn een boedelscheiding overeengekomen.
 Aan Hap Huijbrechts is ten deel gevallen: een akker gelegen in Zeelst, groot 3 lopensaat (bel.perc.: Joost Janss, Frans Diericx, Jan Marcelis) en een beemd gelegen in Zeelst op de Langendijk (bel.perc : wed. Margriet Aerts, wouter Anthonis, de tender).
 Aan Adriaen Huijbrechts is ten deel gevallen: een perceel gelegen in Zeelst aan de Langedijk (bel.perc.: Jacob Reijnders, Margriet Aertsen, Tafel van de H. Geest van Meerveldhoven). Aan de Tafel van de H. Geest van Blaarthem moet hieruit jaarlijks 3 vaten rogge en 1 gulden worden betaald.
 Aan Margriet Huijbrechts is ten deel gevallen: een akker genaamd het Hoefke, gelegen in Zeelst (bel.perc.: Hans Jacobs, Margriet Aerts, Seger Hendricx). Aan het klooster Uijlenborch te Den Bosch moeten hieruit jaarlijks 30 stuivers betaald worden.
 Aan Aerd Lombaerts, als echtgenoot van Aleijt en aan wouter, als echtgenoot van Mariken, is ten deel gevallen: het woonhuis met aangelag (bel.perc.: Pauwels Gijsbrechts), een groenveld genaamd het Krijn Driesken (bel.perc.: Pauwels Gijsbrechts, Johan Peter Bumiëns), een akker genaamd het Biesveld en de helft van de Uijlenborch (bel.perc.: Jacob Reijnders). Hieruit moet betaald worden aan Hendrick van de Sterre, schout van Eindhoven, 11 gulden, aan de Tafel van de H. Geest van Eindhoven 8 vaten rogge en aan de heer van Postel 6 stuivers.
 Aan Jan Hendrick Corstiaens, echtgenoot van Catelijn is ten deel gevallen: de schuur met de schaapskooi, de helft van de Uijlenborch, de helft van het Krijn Driesken (bel.perc.: Gerit Joosten, (Jan Peter) Bumiëns, Pauwels Gijsbrechts) en het Biesveld. Aan het klooster Ter Hage te Eindhoven moet jaarlijks hieruit een mud rogge worden betaald.
 schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

786. z. 30-5-1620 blz. 444/1
 Joost Janssen belooft Jan Peter Bumiëns de jaarlijkse pacht groot 6 gulden voor het huis en aangelag gelegen aan de Heuvelstraat te Zeelst (bel.perc.: Ackerstraat, de pastorij) te betalen op 1 juli.
 schepen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

787. z. 19-6-1620 blz. 445/1
 Willem Marcelis belooft Dierick Huijberts Aerts, mclenaar in Casteren, op 1 mei een jaarlijkse pacht van 6 gulden te betalen, voor het huis met

aangelag, gelegen in Zeelst, aan de Cleijn Eindhovensestraat (bel.perc : Willem Lavreijssen, Andries Hendricx, Jacob Thomas). Hiermee vervalt de belofte dat willem jaarlijks aan Peter Niclaessen in Liempde 6 gulden moet betalen.
 schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

788. Bl. 11-5-1620 blz. 446/1
 Jenneke, HeijIken en Metker, dochters van wijlen wouter Geeritszoon, vergezeld van hun voogd Rut Peeters, hebben een akker te Blaarthem overgedragen aan Geeraert Dierick Dielis.
 schepenen : Anthonis Adriaens en Jan Claessen.

789. 18-3-1620 blz. 446/2
 Hendrick Aertszoon en zijn vrouw Tonisken hebben hun testament opgemaakt. langstlevende krijgt jaarlijks 6 gulden uit de opbrengst van een dries genaamd het Blocksken. Indien Tonisken Hendrick overleeft krijgt zij een edrag van 52 gulden. Mocht Hendrick Tonisken overleven dan ontvangt hij gulden.
 schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Have.

77.e Bl. 12-5-1620 blz. 447/1
 'ert toortsen alias Eeckelaer uit Gestel heeft in opdracht van de Haarlemse koopman Aert Verschuiji, echtgenoot van Jenneke Denisdochter, overjiragen aan Jacob Hendrick Bruijnincx een derde deel van de hoeve van rert Verschuijl, gelegen in Blaarthem (bel.perc.: Jan Goorts, Frans ten, Cornelis Dielis, de gemeijn straet).
 schepenen : Andries Hendricx en Anthonis Adriaens.

3-10-1619 blz. 448/1
 Jan Janssen van Aelst heeft als voogd van zijn kleinkinderen beloofd aan wnlter Hendricx, gemachtigde van Cornelis van ...., te betalen de som van LU gulden die Cornelis heeft verdiend hij Michiel Peters. Het bedrag moet betaald worden op Bamisdag 1625 met 3 gulden rente per jaar.
 Jan Michielsen heeft beloofd op Bamisdag 1620 75 gulden te betalen voor gedane arbeid en Peeter Michielszoon eveneens 75 gulden.
 schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

792. 20-2-1620 blz. 448/2
Dielis Antonis heeft beloofd aan Mariken Hendricx uit Knechsel 100 gulden te betalen op Maria Lichtmis 1624, met een jaarrente van 6 gulden en 5 stuivers.
schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

793.a. Zo.Ve. 17-2-1620 blz. 449/1
De kinderen van Willem Antonis, namelijk Gerit Janssen, uit naam van zijn vrouw Mariken, en Antonis Willems zijn een boedelscheiding overeen gekomen.

Aan Gerit Janssen is ten deel gevallen: het huis met aanglag, gelegen in de Schoet te Zonderwijk (bel.perc.: Jan Aerts, Pauwels Peeters) en een beempd (bel.perc.: Pauwels Peeters, Peeter Janssen en Jan Aerts). De lasten die hieruit betaald moeten worden zijn 9 vaten rogge aan het kapittel van Den Bosch, 5 gulden aan het kapittel van Leuven of Den Bosch, 50 gulden of de rente daarvan aan Aert Hendricx, 50 gulden of de rente daarvan aan Jan Janssen, 33 gulden aan Anna Jans en 2 gulden aan de Tafel van de H. Geest van Veldhoven.

Aan Antonis Willems is iaen deel gevallen: de Langen Ecker (bel.perc.: Jan Aerts, Peeter Janssen), de Coolhoff (bel.perc.: Jan Jacobs, de gemeijn straet) en de Goerdries (bel.perc.: Jan Aerts, de gemeijn straet).
schepenen : Jacob Tielemans en Jan Jacobs.

793.b. 17-2-1620 blz. 450/1
Antonis Willems heeft de Langen Ecker aan mr. Peter Janssen overgedragen; de Goerdries voor 75 gulden aan Jacob Tielemans en de Coolhoff voor 38 gulden en 10 stuivers aan Jan Peeters.
schepenen : Jan Jacobs en Cornelis Janssen.

794. z. 28-5-1620 blz. 451/1
Daniel Laureijsen heeft voor zijn vrouw Bertien overgedragen aan Jan Pauwels de goederen afkomstig uit de erfenis van Jan Bliccx, gelegen op de Heij in Zeelst, te weten een perceel van 29 roeden in 't Hanevelt, de weijerdries, een perceel in de Bocht, de Soeacker (bel.perc.: Pauwels Gijbrechts, Matijs Claessen) en een perceel genaamd de Hasewinckel (bel.perc.: Seger Hendricx, de Boswech). De lasten die er op berusten zijn 6 vaten rogge te betalen aan de ergenamen van Dries .... uit Knechsel, 22 stuivers aan Andries Daniels, stuiver cijns aan de heer van Oorle, 1/8 mouder rogge aan de pastoor van Eersel.
schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Have.

795. (28)-5-1620 blz. 452/1
Frans Pauwels belooft aan Elisabeth over een jaar 20 gulden te betalen. Mocht zij eerder huwen dan ontvangt ze een evenredig gedeelte van die som.
schepenen : Jacob Tielemans en Jan Jacobs.

796. (28)-5-1620 blz. 452/1
Hendrick Bernaerts verklaart dat zijn broer Willem zijn schuld aan hem heeft voldaan.
schepenen : Jacob Tielemans en Jan Jacobs.

797. Zo.Ve. 12-6-1620 blz. 453/1
Roeloff Diericx en Andries Matheussens, voogden over de minderjarige kleinkinderen van Mateus Lamberts en zijn vrouw Meesken, hebben overgedragen aan Jacob Tielemans het huis en aanglag aan de kerkstraat te Zonderwijk, groot + 15 lopensaat (bel.perc.: Jan Laureijsen, Peter Bernaerts, Willem Antonis, de gemeijn straet). De lasten die er op berusten zijn een bedrag van 4 gulden en 2 oort te betalen aan Jan Jacobs en 2 gulden 10 stuivers aan Jan Hanssen. Jacob Tielemans belooft aan Meesken, wed. Mateus Lamberts, de rente te betalen van 450 gulden. Na haar dood moet hij dit bedrag onder de erfgenamen verdelen. De minderjarige kinderen krijgen bovendien op Maria Lichtmis 1624 57 gulden 10 stuivers betaald. Aan Catelijne Mateus zal hij op Maria Lichtmis 1621 116 gulden betalen, mits zij ongehuwd is gebleven. Jacob Lamberts ontvangt van hem 57 gulden 10 stuivers evenals de minderjarige kinderen van Dierick Mateus.
schepenen : Jan Jacobs en Cornelis Janssen.

798. 17-1-1620 blz. 455/1
De erfgenamen van Cornelis Dielis en Margaretha Antonis zijn een boedelscheiding overeen gekomen.
Aan de broers Hendrick en Dierick Peters is ten deel gevallen: de helft van een akker genaamd de Oude Veste (bel.perc.: Jan Rutten, Bartel Hendricx) en de helft van een beempd (bel.perc.: Willem Huijbers). De last die er op berust is een bedrag van 38 gulden te betalen aan Jacob Diericx van waelre. Aan de zusters Jenneke en Catelijne Peters is de andere helft van beide bovengenoemde percelen ten deel gevallen.
Aan Cornelis Jan Cornelissen en Peter Cornelissen zijn ten deel gevallen de Monicken Beempd en een akker (bel.perc.: Jan Goirtsen). De last die hierop berust is een bedrag van 4 gulden te betalen aan Frans Otten.
schepenen : Jan Niclaessen en Antonis Adriaens.

799. 2-2-1620 blz. 461/1

Peter Dierick Hovelmans heeft beloofd aan Jan Peter Rutten 25 gulden te betalen op 14 december 1625, met 61% rente. Peter Hendricx heeft beloofd aan Jan Peter Rutten 50 gulden te betalen op Maria Lichtmis 1625 en Aert Henrick Tomas 100 gulden op Maria Lichtmis 1622.

schepenen : Jacob Tielemans en Jan Jacobs.

800. z. 2-9-1620 blz. 461/2

Antonia, wed. Hendrick willems, heeft, vergezeld van haar voogd de vorster Hendrick Janssen, heeft overgedragen aan Geraerd Aertssen een akker gelegen in het Muggenhool te Zeelst, genaamd de veldecker (bel.perc.: Gerard Aertssen, Hendrick Aertssen, Jan Faessen). Hiermee is voldaan aan een schepenbrief van 2 sept. 1612.

schepenen : Andries Hendricx en Dierick van Hove.

801. 9-9-1620 _____ blz. 462/1

Jan Jacob Hootsman uit Horwenen heeft als voogd van zijn vrouw Margriet, overgedragen aan zijn zwager Jan Jacob Henricx hun part in de erfenis van Jan van Leuven en zijn vrouw.

schepenen : Jan Jacobs en Jacob Tielemans.

802. zo.ve. 20-7-1620 blz. 463/1

Jacob Tielemans heeft overgedragen aan Rut Jan Wouters een akker genaamd de Corre, gelegen in Zonderwijk (bel.perc.: Rut Rutten, Jacob Tielemans). Hieruit moet jaarlijks aan de heer van Oorle 11 port worden betaald en aan de heer van Postel 1 stuiver. Voorwaarde is dat Rut Rutten recht van overpad verkrijgt. Jacob Tielemans verklaart voor het transport een bedrag van 107 gulden ontvangen te hebben.

schepenen : Jacob Tielemans en Jan Jacobs.

803. 7-7-1620 _____ blz. 463/2

Jan willems heeft overgedragen aan Jan en Henricksken Jacob wiericx een rentebrief, groot 129 gulden.

schepenen : Jan Jacobs en Cornelis Janssen.

804. z.d. _____ blz. 464/1

Hendrick Janssen heeft als voogd van Tonisken, wed. Hendrick willems, een stuk land verkocht aan Geraerden Aerts voor 89 gulden. Hendrick heeft tevens een aantal rekeningen betaald.

schepenen : niet vernoemd.

805. bl. 5-9-1620 blz. 465/1

Lijbrecht Hendricx belooft jaarlijks aan Jan Geeraerds van de Horst en Geeraerd willems, heiligegeestmeesters van Gestel en Blaarthem, 6 gulden en 5 stuivers te betalen ten behoeve van de Tafel van de H. Geest. Dit bedrag is de pacht voor een huis en akker te Blaarthem (bel.perc.: jr. Reijnder Surmont, Bartel Hendricx, Lijbrecht Adams).

schepenen : Jan Niclaessen en (Anthonis) Adriaens.

806. bl. 5-9-1620 blz. 465/2

wouter wouters belooft jaarlijks aan Geeraerd willems en willem Gooien, Heiligegeestmeesters van Gestel en Blaarthem, 2 gulden te betalen, zijnde de pachtsom voor een perceel genaamd de Hogenacker, gelegen te Blaarthem (bel.perc.: Goijaert Adams, Anthonis Bartel Hendricx).

schepenen : Jan Niclaessen en (Anthonis) Adriaens.

807.a. 16-9-1620 blz. 466/1

Peter wouters verklaart dat Eijken Goijaerts een schuld van 40 gulden heeft afgelost.

schepenen : Jan Niclaessen en (Anthonis) Adriaens.

807.b. 16-9-1620 blz. 466/2

Gerard Cornelis verklaart dat Eijken Goijaerts een schuld van 50 gulden heeft afgelost.

schepenen : Jan Niclaessen en (Anthonis) Adriaens.

808. 16-9-1620 _____ blz. 466/3

Op verzoek van Andries Daniels, voogd over zijn vrouw Heijlken, geeft Jan Pauwels de goederen die hij van Daniel Laureijssen heeft gekocht, uit naarderschap terug. De gemaakte kosten worden door Andries Daniels vergoed.

schepenen : Jan Niclaessen en (Anthonis) Adriaens.

809. z. 18-3-1620 blz. 467/1

Margriet, wed. Servaes Hendricx, Catelijn wed. Adriaen willems Tielens, vergezeld van hun beider voogden, en Hendrick Claessen hebben overgedragen krachtens een schepenbrief van 18 maart ..., aan Michiel Pauwels een akker gelegen in Zeelst (bel.perc.: Aert Wilborts, Jan Janssen, Goijaert Pompen) en aan Peeter Jacobs een akker in Zeelst aan de Molenwech (bel.perc.: Gerart Aertssen, Bartel Gijsbrechts, Joost Janssen).

schepenen : Dierick van Hove en Jan Jacobs.

810. 15-2-1618 blz. 468/1

Adriaen Janssen verklaart voldoende schadeeloos gesteld te zijn voor het afstaan van zijn part in de erfenis van Adam Janssen.
schepenen : Michiel Pauwels en Adriaen Janssen.

811. Z. 1-10-1620 blz. 469/1

Gerit Adriaens heeft overgedragen aan Peter Henricx een dries gelegen in Zeelst, ter plaatse genaamd Cleijn Eindhoven (bel perc.: Gerit Adriaens, de gemeijn straet).
Peter Hendricx belooft voor iedere loopensaet 120 gulden te betalen.
schepenen : Andries Hendricx.

812. 23-4-1620 blz. 469/2

Abraham Tielemans heeft aan zijn broer Jacob een schuldbrief van Lambaert de Becker, groot 533- gulden overgedragen. De rente bedraagt jaarlijks 3 gulden.
schepenen : Jan Jacobs en Cornelis Jansen.

813. 16-5-1620 blz. 46⁹/₃

Willem Hendrick willems belooft Jan Gijsbrechts uit Luijksgestel op Paasdag 1622 100 gulden te betalen, waarmee een belofte van Willem aan Bernaert Geeraerts van Westerhoven is komen te vervallen.
schepenen Jacob Tielemans en Dierick van Hove.

Bumibns, secretaris.

Hiermee besluiten we deze serie over de vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-veldhoven-Blaarthem, een serie die in de allereerste aflevering van CAMPINIA is gestart. Naar wij hopen heeft menigeen, die zich op toponymisch en genealogisch onderzoek heeft toegelegd er zijn voordeel mee kunnen doen.

De redaktie.

IV. IN DE SCHADUW

(door Toke van de Ven - Lommers)

In de schaduw van Gods huis
Staat het nieuw gemeentehuis
Alles van archief tot kluis
Heeft hier nu een veilig thuis.

In de schaduw van de kerk
Is voltooid het grote werk
Daar staat nu heel groot en sterk
't Huis voor ambtenaar en klerk.

In de schaduw van de toren
Is er toch weer iets herboren
Mensen die hier thuis behoren
Kan het weer opnieuw bekoren.

In de schaduw van Sint Piet
Overspoeld door 't klokken lied
Dat het carillon hier biedt
Is 't een rijkdom, waar of niet?

P UNTDICHTEN

De Oirschotse toren
Die vind ik bijzonder
En meestal in 't weekend
Dan zit ik er onder !

(Take)

Het carillon in de toren
Speelt een mooi melodietje
Ik neurie het mee, want
Ik ken het zo'n bietje !

(Take)

Voor dorstige kelen
Heeft de brouwer wel iets
Maar de pomp op de markt
Die laaft je voor niets !

(Toke)

Oirschot, waar de boeren
moeten zetten en zaaien
maar ook waar fabrieken
alsmaar stoelpoten draaien.

(Toke)

V. STAMLIJST VAN BEERS TE OIRSCHOT

(door N. van Cuijck te Oirschot)

1. VAN BERS, Petrus
z.v. Joannes
trouwt met Catharina, d.v. Antonius Eelkens van den Laerschot en
Henrica Judocus van den Lusdonck, ged 28-11-1646
kinderen : Joanna, ged. 20-11-1672
          Maria, ged. 3-10-1679
          Joannes, ged. 3-9-1683
          Joannes, ged. 6-7-1687, zie 2
          Helena, ged. 31-3-1691, trouwt 29-5-1719 met Joannes
                  Christianus de Vosch
2. VAN BEIRS, Joannes Baptist
z.v. Petrus en Catharina van den Laerschot
ged. 6-7-1687, trouwt 4-11-1708 voor schepenen met Joanna, d.v.
Wilhelmus Joannes Coppens en Joanna Adrianus van Boxtel, ged.
13-1-1683
kinderen : Petrus, ged. 16-5-1710
          wilhelmus, ged. 20-8-1712, zie 3
          Petrus, ged. 19-3-1715
          Catharina, ged. 17-11-1716
          Franciscus, ged. 17-11-1718
          Franciscus, ged. 11-12-1722
          Maria, ged. 27-2-1726
3. VAN BEIRS, wilhelmus
z.v. Joannes Baptist en Joanna Coppens
ged. 20-8-1712, trouwt 27-9-1739 met Anna, d.v. Joannes de Croon en
Maria Henricus van Berendonck, ged. 10-3-1720
hertrouwt 26-11-1752 met Aldegonda, d.v. Daniel Petrus van der Heijden
en Joanna Henricus Eckerschot, ged. 1-8-1718
kinderen uit 1. huwelijk :
          Joannes, ged. 9-7-1740
          Johanna Maria, ged. 3-4-1742
          Johanna, ged. 1-7-1743
          Henrica, ged. 17-2-1745
          Petrus, ged. 6-3-1747
          Petronella, ged. 30-9-1748
          Johanna, ged. 25-3-1751

kinderen uit 2. huwelijk :

Joannes, ged. 21-9-1753, zie 4

Anna, ged. 23-4-1755

Daniel, ged. 15-12-1757

4. VAN BEIRS, Joannes

z.v. wilhelmus en Aldegonda van der Heijden

ged. 21-9-1753, trouwt 31-1-1790 met Maria, d.v. Henricus van den Broek en Johanna van Elderen, ged. 11-3-1755

hertrouwt 1-10-1797 met Joanna Maria, d.v. Petrus van Beers en Elisabeth Gerardus van Roij, ged. 24-8-1770

kinderen uit 1. huwelijk :

wilhelmus, ged. 29-9-1791, overl. 21-1-1855, trouwt

27-5-1832 met Petronella van der Meijden

Henricus, ged. 15-8-1796

kinderen uit 2. huwelijk :

Petrus, ged. 31-3-1798, zie 5

Joannes, ged. 15-7-1799

Franciscus, ged. 31-1-1801, overl. 5-9-1864

Ambrosius, ged. 7-12-1802

Elisabeth, ged. 29-11-1805

Daniel, ged. 29-5-1809

5. VAN BEERS, Petrus

z.v. Joannes en Joanna Maria van Beers

ged. 31-3-1798, overl. 10-10-1882, trouwt 23-6-1822 met Maria Catharina, d.v. van der Meijden, geb. te Boxtel 18-3-1797

kinderen : Johanna Maria, geb. 16-3-1823, overl. 3-5-1891

Elisabeth, geb. 22-12-1826, overl. 3-2-1895, trouwt

3-6-1869 met Hendricus Theeuws, geb. 6-11-1818

Johannes, geb. 4-9-1829, zie 6

Daniel, geb. 23-11-1833 (in 1854 vertrokken naar Boxtel)

Jan Cornelis, geb. 1-9-1836

6. VAN BEERS, Johannes

z.v. Petrus en Maria Catharina van der Meijden

geb. 4-9-1829, overl. 5-5-1912, trouwt 7-9-1855 met Hendrieka van de Laak, geb. 17-8-1826

hertrouwt 1-2-1861 met Geertrudis van der Heijden, geb. te Wintelré 17-1-1820

kinderen uit 1. huwelijk:

Joanna Maria, geb. 30-10-1854, trouwt 20-1-1878 met

Lauwerens de Lepper, geb. 18-3-1841 te Wintelré

Joannes, geb. 10-12-1856, zie 7

kinderen uit 2. huwelijk :

Henricus, geb. 28-2-1867

7. VAN BEERS, Joannes

z.v. Johannes en Hendrieka van de Laak

geb. 10-12-1856, overl. 27-12-1923, trouwt 14-1-1891 met Joanna Cornelia van Iersel, geb. 2-10-1862

kinderen : Henricus, geb. 3-5-1891, overl. 29-3-1893

Johannes Josephus, geb. 29-3-1893, zie 8

Henrica, geb. 22-11-1894 (in 1912 vertrokken naar Best)

Gerardus, geb. 13-9-1896

Francisca, geb. 12-4-1898, overl. 5-4-1903

Maria, geb. 11-12-1901, trouwt 29-4-1920 met wilhelmus

Petrus van Elderen te Oisterwijk

VAN BEERS, Johannes Josephus

z.v. Joannes en Joanna Cornelia van Iersel

geb. 29-3-1893, trouwt 21-6-1923 met Arnolda van Heerebeek, geb. te Best 28-4-1901

kinderen : Arnoldus, geb. 24-1-1921 te Best

Johannes, geb. 7-12-1923

Lambertus, geb. 28-2-1925

Cornelis, geb. 29-7-1926

Gerardus, geb. 30-11-1927

Johanna Maria, geb. 14-1-1929

Martinus, geb. 5-3-1931

Henrica Maria, geb. 10-2-1933

Josephus Johannes, geb. 30-4-1934

Maria, geb. 17-10-1935

VI. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT
VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW

47. VRIJTHOF 4 en MOLENSTRAAT 11 en 13 - sectie F 3182

De lijst van onroerende monumenten van de gemeente Oirschot beschrijft het pand Vrijthof 4 als volgt:

"Eenvoudig huis met zadeldak, de nok evenwijdig aan de voorgevel."

De verpondingsregisters van de herdgang kerkhof vermelden als eigenaars, resp. bewoners de volgende personen:

- A. PETER GIJSBERTS VAN DOOREN
 "Het nieuwt huijs" 1668
 grootte : onvermeld ; aanslag : 1 g. 17 st.
 (verpondingsboek I, folio 116)

- P. ADRIAEN HENRICX VAN ACHEL
 "Het nieuw pannenhuijs aen Livrouwen kerckhoff metten halven hoff" 1681
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 17 st.
 (verpondingsboek I, fol. 103)
 Bij deze inschrijving staat het volgende nota bene:
 "dat desen tegenstaende regel 3 stuijvers bij alle de setters vermindert, vermits 't huijs op 't Livrouwen kerckhoff te hoogh was geseth" (fol. 102 vo) en op fol. 103:
 "Het huijs en hoff vermindert 3 stuijvers bij alle de setters den 27. mej 1682"

- C. BARTEL ANTHONIS VAN ESCH
 "Het nieuw pannenhuijs en hoff aende Lievevrouwekerckhoff" 1689
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 14 st.
 (verpondingsboek I, fol. 130 vo en 114 vo)

- D. CORNELIA, weduwe BARTEL ANTHONIS VAN ESCH
 HENDRIK BARTELS VAN ESCH 1732
 ADRIAENTJE PEETERS DE ROIJ, weduwe HENDRIK BARTELS VAN ESCH 1753
 "Het huijs en hof aan de L.v. Kerk"
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 14 st.
 (verpondingsboek II fol. 148 en III fol. 191)

E. BARTEL, MARIA ANNA, weduwe Claas Donckers, WILLEMIJN, en
 LUCIA PEETERS VAN ESCH, kinderen en kindskind van
 HENDRIK BARTELS VAN ESCH 1769
 "Huijs en hoff aan de L.v. Kerk"
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 14 st.
 (verpondingsboek III fol. 191)

F. Mr. ARNOLDUS TER CROIJE, secretaris van Oirschot bij koop 1770
 HENRICA SWANENBURGH, weduwe ARNOLDUS TER CROIJE en
 haar dochter ELISABETH bij versterf 1783
 "Huijs en hoff aen L.v. Kerckhoff"
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 14 st.
 (verpondingsboek III fol. 200 en IV fol. 142)

G. JAN SCHOUW, secretaris van Oirschot bij koop 1783
 "Huijs en hoff aan L.v. Kerckhoff"
 grootte : 3 roijen ; aanslag : 1 g. 14 st.
 (verpondingsboek IV fe. 141 vo, v fol. 139 en
 VI fol. 138)

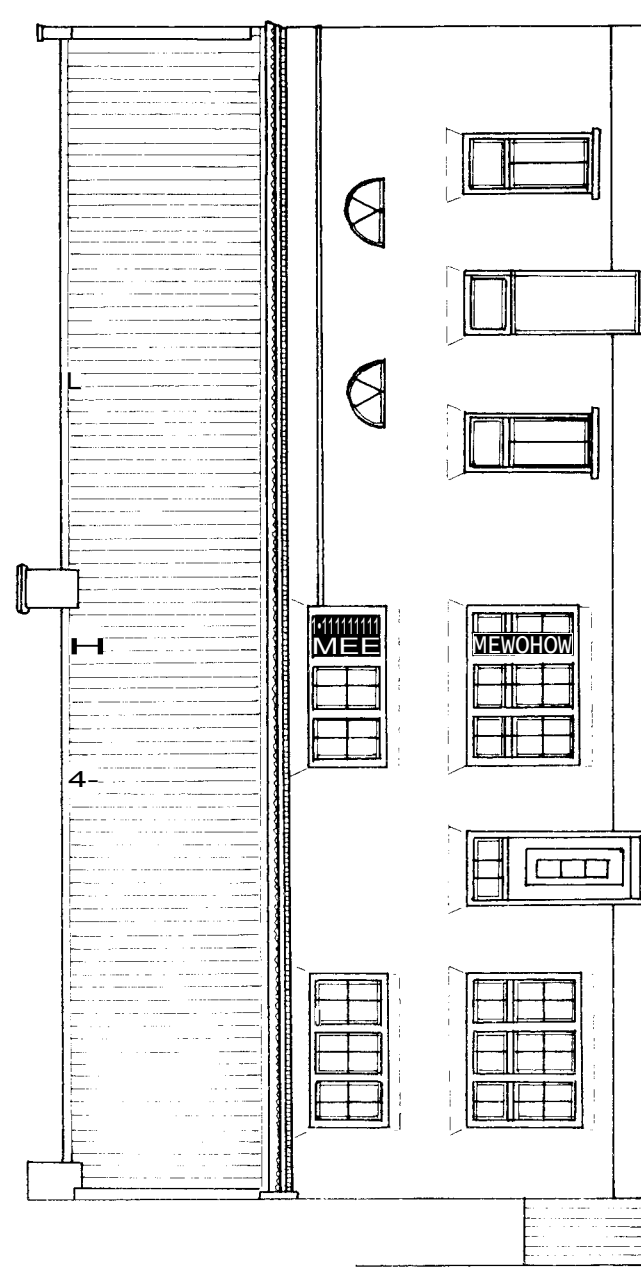
Het kohier der huizen van 1808 e.v. jaren vermeldt de volgende eigenaars:

H. JAN SCHOUW
 JOHANNES FRANCIS VAN HOUT bij transport
 JAN SOEHNEN, Fransche kostschoolhouder bij transport

De kadastrale leggers geven de volgende eigenaars :

I. JOHANNIS SOEHNEN, Fransche kostschoolhouder 1832
 (overleden 23 mei 1866)
 sectie F 785 : huis, schuur en erf
 grootte : 2 roeden 98 ellen
 (artikel 650, volgnr. 4; bij scheiding in 1869 naar
 artikel 2459, vlgnr. 3)

J. LUCRETIA VAN DORP DE GROOT, weduwe JOHANNIS SOEHNEN 1869
 sectie F 785 : huis, schuur en erf
 grootte : 2 roeden 98 ellen
 (artikel 2459 vlgnr. 3)
 In 1882 vindt een vereniging plaats met sectie F 784: tuin,
 groot 2 roeden en 28 ellen (artikel 2459 vlgnr. 2) en tevens
 een gedeeltelijke verkoop van deze percelen (naar artt.

nr. 11

nr. 13

MOLENSTRAAT

3092/3, 3114/1 en 3315/1).

Het voor ons van belang zijnde perceel wordt sectie F 2646, schuur en tuin, ter grootte van 3 aren 15 centiare.

- K. JOSEPH VAN ESCH, molenaar (overl. 21 aug. 1878), eigenaar voor een kwart, MARTINUS VAN ESCH, olieslager (overl. 26 mei 1900), eigenaar voor de helft, en VICTOR VAN ESCH (overl. 12 jan. 1918), eigenaar voor een kwart. 1881
sectie F 2646, schuur en tuin
grootte : 3 a. 15 ca.
In 1883 vindt een splitsing plaats en worden gebouwd resp. verbouwd:
a. sectie F 2690 : woning en magazijn
grootte : 1 a. 20 ca.
b. sectie F 2691 : bergplaats en erf
grootte : 1 a. 95 ca.
(artikel 3115 vlgns. 1-4; bij verkoop in 1896 naar artikel 3801 vlgns. 1-2).
- L. GODEFRIDUS VAN ESCH, graanhandelaar (overl. 8 nov. 1910) 1896
bij successie 1912
MARIA HORREVOETS, weduwe van GODEFRIDUS VAN ESCH, eigenaar voor 5/8, en haar kinderen:
ANTONIUS JOHANNES, JOHANNES MARTINUS en MARIA PETRONELLA HENRICA, ieder voor 1/8
sectie F 2690: woning en magazijn, grootte 1 a. 20 ca. en
sectie F 2691: bergplaats en erf, grootte 1 a. 95 ca.
(artikel 3801 vlgns. 1-3).
In 1901 vindt vereniging van deze secties plaats en een verbouwing. De nieuwe omschrijving is :
sectie F 3182 : huis, pakhuis en tuin
grootte 3 a. 15 ca.
- M. JOHANNES MARTINUS VAN ESCH, graanhandelaar en molenaar (overl. 5 aug. 1930) bij successie 1932
JOHANNA MARIA BAPTISTA NOIJEN, weduwe JOHANNES MARTINUS VAN ESCH, eigenaar voor $\frac{9}{16}$, en haar kinderen:
GODEFRIDUS H.J., MARIA J.J., JOANNA A.F., HENRICUS J.W., JOSEPHUS A.G., ANTHONIUS E.M. en EMBERTA A.M., elk voor 1/16

sectie F 3182 : huis, pakhuis en tuin
grootte : 3 a. 15 ca.

(artikel 5034 vlgns. 4, 18 en 22)

In 1928 verbouwing in twee huizen met tuin (sectienummer en grootte ongewijzigd). In 1937 vindt nogmaals een verbouwing plaats in drie huizen met tuin (ook nu vindt geen wijziging in het sectienummer plaats)
(in 1962 naar artikel 7858 volgnr. 5)

- N. GODEFRIDUS H.J. VAN ESCH, MARIA J.J. VAN ESCH, JOANNA A.F. VAN ESCH, JOSEPHUS A.G. VAN ESCH, ANTONIUS E.M. VAN ESCH en EMBERTHA A.M. VAN ESCH 1962
sectie F 3182 : 3 huizen en erf, Molenstraat 11 en 13 en Vrijthof 4
grootte : 3 a. 15 ca.
(artikel 7858 volgnr. 5)

nr. 4

VRIJTHOF